

Міністерство освіти та науки України
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника
Факультет природничих наук
кафедра біології та екології

**ВИРОБНИЧА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА
СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ПРИРОДНИЧИХ НАУК
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ЗА ПРЕДМЕТНИМИ
СПЕЦІАЛІЗАЦІЯМИ)
СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ 014.05 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (БІОЛОГІЯ ТА ЗДОРОВ'Я
ЛЮДИНИ)**

Методичні рекомендації

Івано-Франківськ – 2023

УДК 378-057.87

ББК 74.58

Г 56

Укладач: доцент кафедри біології та екології, кандидат біологічних наук В.І. ГНЄЗДІЛОВА

Рецензенти:

Микитин Т.В. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології та екології факультету природничих наук Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника;

Атаманюк Я.Д. – кандидат географічних наук, доцент кафедри географії та природознавства факультету природничих наук Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника.

Методичні рекомендації схвалені на засіданні кафедри біології та екології Факультету природничих наук (протокол № 8 від 05.04.2023р.)

Рекомендовано до друку Вченою радою Факультету природничих наук (протокол № 9 від 27.04.2023р.)

ЗМІСТ

Мета і завдання виробничої педагогічної практики.....	4
Організація та керівництво виробничою педагогічною практикою.....	6
Зміст педагогічної практики.....	13
Проведення навчально-ознайомлювальної педагогічної та виховної практики на 3 курсі.....	15
Виробнича педагогічна практика студентів 4 курсу ОР «бакалавр» та 1 і 2 курсу, ОР «магістр».....	21
Індивідуальні завдання для студентів-практикантів.....	24
Науково-дослідна робота студентів.....	25
Рекомендована література.....	30
Додатки.....	32

ПРОГРАМА ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Мета і завдання виробничої педагогічної практики

Виробнича педагогічна практика є складовою ланкою цілісної системи підготовки майбутніх учителів біології, валеології та екології до їх професійної діяльності. Вона здійснюється відповідно до «ПОЛОЖЕННЯ про організацію та проведення практики у Державному вищому навчальному закладі «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

У згаданому положенні зазначається, що практична підготовка студентів вищих навчальних закладів є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття кваліфікаційного рівня і має на меті набуття студентами професійних навичок та вмінь. Практична підготовка здійснюється в умовах професійної діяльності під організаційно-методичним керівництвом викладачів вищого навчального закладу та спеціаліста з даного фаху.

Програма практичної підготовки та терміни її проведення визначається навчальним планом. Її організація регламентується «Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженим наказом Міністра освіти України від 8 квітня 1993 року № 93.

В основу організації діяльності студентів на педагогічній практиці покладена ідея продуктивного засвоєння методичних питань, коли студенти самовизначаються стосовно різних підходів до освіти школярів і здійснюють власну продуктивну методичну діяльність.

Основна *мета* виробничої педагогічної практики – отримання і усвідомлення студентами досвіду педагогічної діяльності при виконанні основних функцій учителя біології, а також класного керівника.

Перед студентами на період виробничої педагогічної практики стоять такі **завдання**:

- ознайомитись зі структурою та змістом освітнього процесу в школі, з особливостями роботи учителів-предметників, класного керівників, адміністрації школи;

- оволодіти педагогічними формами навчальної та виховної взаємодії з учнями, навчитись самостійно та творчо використовувати знання та способи діяльності, засвоєні при вивченні спеціальних та психолого-педагогічних дисциплін;
- навчитись планувати, проводити і аналізувати різні види навчальних та позакласних занять, використовувати найбільш ефективні методи навчання, виховання та розвитку;
- проводити заняття з використанням сучасних освітніх технологій;
- отримати початковий досвід проведення навчально-методичної та дослідно-експериментальної форми педагогічної діяльності;
- ознайомитись з передовим досвідом викладання біологічних дисциплін, апробувати найбільш ефективні методи та прийоми, які використовуються вчителями-практиками;
- формувати вміння та навички пошуку, підбору літератури з питань професійної діяльності;
- формувати уміння здійснювати виховну роботу;
- здобути навички індивідуальної роботи з учнями та їх батьками.

Виробнича педагогічна практика студентів є цілісною системою, що складається з певних видів практики:

1. Навчально-ознайомлювальна педагогічна та виховна практика в ЗЗСО (III курс ОР «бакалавр» – тривалістю 4 тижні).

2. Виробнича цільова педагогічна практика в школі (IV курс ОР «бакалавр» – тривалістю 6 тижнів).

3. Виробнича педагогічна практика, (I курс ОР «магістр» – тривалістю 4 тижні).

4. Виробнича педагогічна практика, (II курс ОР «магістр» – тривалістю 4 тижні).

Формування і вдосконалення професійних знань та вмінь – процес трудомісткий і довготривалий. Тому робота студента-практиканта включає в

себе декілька напрямків і видів діяльності, які поступово ускладнюються від III курсу до IV курсу ОР «бакалавр» та удосконалюються на I і II курсі ОР «магістр». Головні з них:

- ознайомлення із завданнями школи й змістом навчально-виховної роботи з біології, а також особливостями діяльності класного керівника;
- виконання навчально-практичних завдань, пов'язаних із вивченням курсів методики викладання біології та екології, педагогіки, психології, які націлюють на самореалізацію студента-практиканта та самостійне творення спеціаліста;
- самостійна підготовка і проведення окремих видів навчальної та виховної роботи;
- участь у систематичному обговоренні та аналізі роботи студентів-практикантів і результатів практики в цілому.

Організація та керівництво виробничою педагогічною практикою

У відповідності до навчального плану та ОП 014.05 Середня освіта (біологія та здоров'я людини) виробнича педагогічна практика проводиться в кілька етапів.

1. Перша практика – практика в 7-9 класах закладів загальної середньої освіти студентів 3 курсу (VI семестр) ОР «бакалавр» та I курсу (II семестр) ОР «магістр». Тривалість практики – 4 тижні. Керівництво організацією і проведенням практики здійснюється кафедрою біології та екології Факультету природничих наук, а також загальноуніверситетськими кафедрами педагогіки ім. Б. Ступарика та загальної і експериментальної психології.

2. Друга практика проводиться на 4 курсі (VIII семестр) ОР «бакалавр» тривалістю 6 тижнів та на II курсі (III семестр) ОР «магістр» тривалістю 4 тижні в 9-11 класах закладів загальної середньої освіти під керівництвом факультетських і кафедральних методистів, представників кафедр педагогіки, психології.

3. Організацію, проведення і контроль практики здійснює дирекція Факультету природничих наук.

Навчально-методичне керівництво і виконання програм практики забезпечують відповідні кафедри або предметні комісії. Загальну організацію та контроль за її виконанням в університеті здійснює керівник практики – завідуючий відділом виробничої (навчальної) практики.

4. Керівництво практикою здійснюється досвідченими викладачами кафедр університету, які брали участь у навчальному процесі. Навчально-методичне керівництво та виконання програм практики забезпечують відповідні фахові кафедри та кафедри педагогіки та психології.

5. З числа викладачів кафедри біології та екології призначається факультетський керівник практики та методисти зі спеціальності.

Керівник практики від вузу зобов'язаний:

- перед початком практики проконтролювати підготовленість баз практики;
- підготувати наказ про проходження студентами педагогічної практики відповідно до поданих документів;
- забезпечити проведення всіх організаційних заходів перед від'їздом студентів на практику, інструктаж про порядок проходження виробничої практики та техніки безпеки, видати студентам необхідні документи (направлення на практику, програми, щоденник, календарний план, індивідуальне завдання, теми курсової і дипломної робіт, методичні рекомендації);
- повідомити студентам про систему звітності практики, прийняту на кафедрі: подання письмового звіту про проходження практики, вигляд і оформлення індивідуального завдання; підготовка доповіді, повідомлення, виступу на підсумковій конференції;
- у тісному контакті з керівництвом від бази практики забезпечити високу якість її проходження згідно з програмою;
- контролювати роботу методистів, практикантів щодо організації їхньої діяльності під час практики;

- вибірково відвідувати уроки та позакласні заходи, що проводяться практикантами;
- контролювати виконання студентами-практикантами правил внутрішнього розпорядку навчального закладу, ввести або організувати ведення таблиця відвідування студентами бази практики;
- у складі комісії приймати заліки з практики;
- вносити пропозиції щодо вдосконалення практики, брати участь в обговоренні питань організації педагогічної практики на засіданнях кафедри та Вченій раді факультету;
- подати завідуючому кафедри біології та екології і дирекції Факультету природничих наук письмовий звіт про проведення практики із зауваженнями і пропозиціями щодо поліпшення практики студентів.

6. Розподіл студентів на практику проводить факультетський керівник з урахуванням замовлень на підготовку спеціалістів, їх майбутнього місця роботи після закінчення навчання.

7. Бази практик, в особі їх перших керівників разом із факультетським керівником, методистами та вчителями біології несуть відповідальність за організацію і якість проходження практики студентами.

8. Груповий методист (з конкретної фахової дисципліни, зокрема біології) здійснює безпосереднє керівництво педагогічною практикою на місці:

- попереднє знайомство з обстановкою в базовому навчальному закладі;
- організовує в перший день практики зустріч студентів з адміністрацією навчального закладу; бесіду практикантів з директором школи, класними керівниками і вчителями біології з метою ознайомлення студентів-практикантів з особливостями навчального закладу;
- бере участь у настановчій та підсумковій конференціях студентів;
- разом з дирекцією та вчителями біології розподіляє студентів по класах, сповіщає кожному із них теми пробних і залікових уроків згідно навчальної програми, проглядає і затверджує індивідуальні плани роботи студентів і контролює їх виконання;

- організовує відвідування студентами уроків біології в різних класах та аналізує їх, знайомить практикантів з досвідом роботи вчителів;
- спільно з учителем консультує практикантів при їх підготовці до самостійних уроків з біології і позакласних заходів (допомагає підібрати дидактичний матеріал);
- відвідує уроки і позакласні заходи, що проводять студенти, керує їх обговоренням, виставляє оцінку за проведений урок;
- організовує участь практикантів у позакласній роботі, роботі шкільної методичної комісії вчителів біології;
- систематично контролює ведення студентом форм звітності;
- збирає у студентів звітний матеріал, приймає залік, виставляє студентам оцінку за практику;
- після закінчення практики складає звіт про роботу своєї групи і здає факультетському керівнику-методисту разом із звітною документацією студентів.

9. Студентів-практикантів направляють в ті заклади освіти, що мають належну матеріальну базу, і де працюють учителі, які мають досвід і категорію не нижче першої.

Обов'язки безпосередніх керівників, призначених базами практики:

- прийняти студентів на практику згідно з календарним планом;
- призначити наказом вчителів для безпосереднього керівництва практикою;
- ознайомити студентів зі школою, постановкою навчально-виховної роботи, штатом учителів, із документацією школи, її навчально-матеріальною базою (кабінетами, майстернями, бібліотекою тощо), із роботою педагогічної ради, методичних об'єднань, батьківського комітету;
- створити необхідні умови для виконання студентами програми практики, не допускати використання студентів на посадах та роботах, що не відповідають програмі практики, майбутній спеціальності;
- забезпечити студентам умови безпечної роботи;

– надати студентам-практикантам і керівникам практики можливість користуватися лабораторіями, кабінетами, майстернями, бібліотекою, технічною та іншою літературою, необхідною для виконання програми практики;

– забезпечити облік виходу на роботу студентів-практикантів, про всі порушення трудової дисципліни, внутрішнього розпорядку повідомляти навчальний заклад;

– після закінчення практики дати характеристику на кожного студента-практиканта, в котрій відобразити якість підготовленого ним звіту.

Учитель біології бази практики:

– ознайомлює прикріплених до нього студентів із календарним планом своєї роботи;

– проводить відкриті уроки та позаурочні заняття з предмета;

– залучає практикантів до проведення гурткових і додаткових занять з учнями, виготовлення наочності, перевірки зошитів.

За наявності вакантних місць студенти можуть бути зараховані на штатні посади, якщо робота на них відповідає вимогам програми практики. При цьому не менше 50 % часу відводиться на загально-професійну підготовку за програмою практики.

Студенти, які працюють у закладах загальної середньої освіти вчителями біології та основ здоров'я і мають стаж роботи на початок практики не менше одного року, подають завірену печаткою школи копію трудової книжки, довідку зі школи про навчальне навантаження і класне керівництво, завірену печаткою школи характеристику на вчителя та класного керівника.

10. Під час проходження педагогічної практики студенти мають право:

– з усіма питаннями, що виникають у процесі їх діяльності, звертатися до керівників практики, адміністрації та вчителів закладу освіти;

– користуватися бібліотекою, кабінетами та навчально-методичними посібниками, що знаходяться в них.

Студент при проходженні практики зобов'язаний:

- до початку практики отримати від керівника практики консультацію щодо оформлення всіх необхідних документів;
- своєчасно прибути на базу практики;
- у повному обсязі виконувати всі завдання передбачені програмою практики і вказівками її керівника;
- виконувати правила внутрішнього розпорядку навчального закладу, розпорядження адміністрації, вчителів цього закладу та керівників практики;
- щоденно бути в школі; зовнішній вигляд студента повинен відповідати вимогам педагога; робочий день студента-практиканта 6 годин, з них не менше 3 години він працює з учнями;
- упродовж педагогічної практики працювати в школі не менше п'яти днів на тиждень; один день самостійної роботи на тиждень закріплюється за студентом на весь період педпрактики;
- щодня приходити до школи не пізніше ніж за 15 хвилин до початку навчальних занять або позакласних заходів незалежно від наявності своїх уроків; запізнення у школу прирівнюється до запізнення на обов'язкові заняття в університеті; у разі хвороби – пред'явити відповідний медичний документ;
- виконувати всі види навчально-виховної роботи в школі, ретельно готуватись до кожного уроку та позакласного заходу;
- своєчасно і акуратно оформляти всю документацію, передбачену програмою практики, старанно готувати конспекти уроків та інших занять, якісно виконувати всі види робіт;
- у випадку порушень правил внутрішнього розпорядку навчального закладу, в якому студент проходить практику, або невиконання ним розпоряджень адміністрації навчального закладу чи керівників практики, зв'язаних з проходженням практики, студент може бути відкликаний з практики, після чого в університеті розглядається питання про його поведінку та подальше навчання;
- після закінчення практики студент повинен протягом трьох робочих днів здати відповідну документацію на кафедру біології та екології.

11. При направленні на базу практики кількох студентів, серед них наказом по університету призначається **староста**, в обов'язки якого входить:

– ведення обліку відвідування практикантами навчального закладу, проведених кожним студентом уроків з біології, позакласних та виховних заходів (дата, тема уроку чи позакласного виховного заходу, оцінка, підписи вчителя чи методиста), обліковує оцінки практикантів та аналіз відвіданих ними уроків, виховних занять;

– у перший тиждень практики передає груповому методистові інформацію:

розклад дзвінків;

розклад уроків студентів-практикантів:

№ з/п	ППП студента	Клас	Номер уроку, предмет				
			пн	вт	ср	чт	пт
1	Кавка О.О.	7А	3- біол		5-біол		
2	Царук І.І.	8Б		2-біол			4-біол

– контроль за веденням студентами документації по виконанню практикантами правил внутрішнього розпорядку навчального закладу;

– організація студентів на виконання програм практики, на настановчу і підсумкову конференції навчально-виховної практики, збирання матеріалів для виставки з педпрактики;

– організація студентів на проведення масових позакласних заходів;

– забезпечує зв'язок керівника практики зі всією групою та окремими студентами-практикантами.

У разі невиконання вимог, що ставляться перед студентами-практикантами, він може бути усунений від проходження педагогічної практики. Студент, який був усунений від проходження педагогічної практики або отримав незадовільну оцінку за практику, вважається таким, що не виконав навчальний план даного семестру. З дозволу деканату йому може бути призначене повторне проходження педагогічної практики без відриву від навчальних занять в університеті.

Зміст педагогічної практики

Під час практики студенти повинні виконувати такі види роботи: організаційну, навчальну, методичну, позакласну, виховну.

Організаційна робота:

- ознайомлення з матеріальною базою школи (кабінет біології, зоокуток, пришкільна ділянка тощо);
- ознайомлення з розкладом занять з біології та здоров'я людини, занять класного керівника і класу, до якого прикріплений студент-практикант;
- ознайомлення з планом роботи організатора позакласної роботи;
- вивчення плану роботи класного керівника;
- складання перспективного та щотижневих індивідуальних планів роботи;
- оформлення звітної документації: щоденника, конспектів уроків, виховних і позакласних заходів; звіту, психолого-педагогічної характеристики учня (класу), аналізу уроку, конспекту позакласного заходу;
- ознайомлення з усіма обов'язками директора школи, його заступників, учителів, організатора позакласної роботи;
- ознайомлення з річним планом навчально-виховної роботи школи, планами педагогічної ради, методичних об'єднань, шкільного батьківського комітету та їх роботою;
- вивчення ролі та функцій, а також документації завідувача кабінету біології; видів інструктажу з техніки безпеки.

Навчальна робота:

- відвідування уроків учителів біології школи;
- ознайомлення з сучасними педагогічними технологіями, методами та прийомами навчання;
- засвоєння вимог до домашнього завдання, його обсягу, змісту, форм;

– ознайомлення з вимогами до контролю знань, видами контролю, критеріями оцінювання знань з певної теми, системою оцінювання знань за 12-бальною шкалою;

– самостійне проведення різних типів уроків;

– використання пояснювально-ілюстративного та проблемно-пошукового методу навчання на уроках біології та основ здоров'я, використання технічних та інших засобів навчання;

– перевірка зошитів.

Методична робота:

– ознайомлення з роботою методичного кабінету школи;

– аналіз навчальної програми та підручників з біології та основ здоров'я;

– складання календарного та тематичного планування з біології та основ здоров'я на весь період педагогічної практики;

– участь у роботі методичного об'єднання вчителів біології;

– ознайомлення з методикою проведення різних типів уроків;

– виготовлення дидактичного та роздаткового матеріалу, наочних посібників, оформлення тематичних стендів кабінету біології;

– вивчення методики проведення факультативних занять.

Позакласна робота:

вивчення форм, методів і прийомів проведення позакласних та позашкільних заходів з біології для учнів 7–11 класів;

– аналіз позакласного заходу з біології;

– проведення засідань біологічного гуртка, навчальних екскурсій, тематичних вечорів, конференцій, бесід;

– індивідуальні заняття з невстигаючими учнями;

– випуск стінної газети, календаря з біології;

– участь в організації позакласного читання учнями науково-популярної літератури з біології та допомога при підготовці рефератів членами біологічного уртка.

Виховна робота:

- ознайомлення з системою роботи класного керівника закріпленого класу;
- планування виховної роботи з класом;
- ознайомлення з роботою батьківського комітету школи;
- ознайомлення з роботою учнівського самоврядування школи;
- допомога у проведенні позаурочної роботи з класом відповідно до плану роботи класного керівника;
- опанування методів вивчення учнів класу і учнівського колективу, збір необхідної інформації для складання психолого-педагогічної характеристики на учня чи на класний колектив.

Проведення навчально-ознайомлювальної педагогічної та виховної практики на 3 курсі (6 семестр)

Навчально-ознайомлювальна педагогічна та виховна практика (пасивна) спрямована на вивчення студентами особливостей навчально-виховного процесу на уроках біології, позакласних та виховних заходах. Даний етап практики є базою для наступної виробничої педагогічної практики.

Метою пасивної практики є розвиток професійно-педагогічних знань та вмінь, формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів біології. Цьому сприяє система завдань, яка вимагає глибокого осмислення змісту теоретичних знань.

Основні завдання практики:

- поглиблювати та закріплювати теоретичні знання з біології, педагогіки, психології;
- вчитись застосовувати ці знання в навчально-виховній роботі;
- ознайомитися з поточним та перспективним плануванням педагогічної діяльності: план роботи, розклад занять, навчально-методичні комплекси вчителя-предметника); ознайомитися з правилами оформлення відповідної документації;
- ознайомитися з матеріально-технічною базою кабінету біології;

- ознайомитися з організацією та проведенням урочної та позакласної роботи з біології;
- оволодіти найпростішими методами науково-педагогічних досліджень: спостереження, анкетування, бесіда, вивчення та аналіз робіт учнів, обробка даних;
- спостерігати та аналізувати навчально-виховну роботу з біології;
- ознайомитися з новими педагогічними технологіями, альтернативними системами навчання біології;
- оволодівати навичками самостійної науково-практичної діяльності: збирати та опрацювати матеріал для написання рефератів, курсової роботи, статті або доповіді на студентській науковій конференції, виконання практичних завдань з методики викладання біології.

Зміст педагогічної практики

1. Ознайомлення з системою роботи вчителя біології в ЗЗСО:
  - зміст роботи вчителя біології;
  - проведення урочної та позаурочної роботи з біології;
  - документація вчителя-предметника (біолога) та вимоги до її оформлення.
2. Ознайомлення з навчальними програмами, календарними та тематичними планами, навчальними й методичними посібниками з біології.
3. Відвідування уроків біології в різних класах та уроків з інших предметів.
4. Аналіз уроку біології.
5. Знайомство з роботою різноманітних гуртків, факультативів з біології, методикою проведення гурткової роботи.
6. Вивчення й аналіз роботи кабінету біології, наочного приладдя з біології.
7. Знайомство з особливостями функціонування куточка живої природи.

8. Знайомство з організацією роботи учнів на навчально-дослідній земельній ділянці.

9. Вивчення шкільної документації: аналіз загальношкільного річного плану виховної роботи, плану виховної роботи класного керівника, класного журналу.

Орієнтовна схема аналізу відвіданого уроку

1. Мета та завдання уроку (освітні, виховні, розвивальні), їх взаємозв'язок та шляхи реалізації.

2. Готовність учителя та учнів до уроку, облаштування уроку, наочні та навчальні посібники, ТЗН, санітарно-гігієнічний стан класу тощо.

3. Організаційна структура. Тип уроку, його місце в системі занять із предмета, чіткість, послідовність етапів уроку, розподіл часу, відповідність етапів уроку характеру пізнавальної діяльності учнів.

4. Зміст уроку: науковість навчального матеріалу, його виховне та розвивальне значення; правильність відбору матеріалу за обсягом, змістом і труднощами для учнів; співвідношення теоретичного та дидактичного матеріалів; групування, класифікація матеріалу навколо ключових понять; спрямованість матеріалу на зв'язок із життям.

5. Методичне забезпечення уроку:

а) використання методів і прийомів навчання, характер їх поєднання, обґрунтованість їх вибору, доцільність та ефективність (відповідність змісту матеріалу рівню підготовленості учнів і т. д.) відповідність принципам навчання; темп навчальної роботи;

б) методика проведення різних частин уроку:

- постановка пізнавальних завдань перед учнями;

- методика перевірки домашніх завдань;

- методика викладення нових знань;

- методика проведення та закріплення навчального матеріалу;

- методика перевірки та оцінка знань, умінь і навичок учнів;

- прийоми активізації пізнавальної діяльності школярів (їх сприйняття, пам'яті, мислення, уяви тощо);
- організація репродуктивної та творчої діяльності учнів, їх співвідношення;
- застосування на уроці проблемного та елементів програмованого навчання (використання навчальних карток, завдань, перфокарт тощо);
- врахування індивідуальних особливостей та інтересів учнів, рівня їхньої підготовленості, здійснення індивідуалізації навчання та диференційованого підходу;
- організація різних видів самостійної роботи учня (відтворювальних, творчих та ін.), їх місце на уроці;
- домашнє завдання (як задається, обсяг);
- здійснення виховного навчання на уроці; виховання свідомості й переконань, трудових, естетичних і фізичних якостей особистості, культури, навчальної праці учнів;
- виявлення та застосування на уроці внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків у навчальному матеріалі, обґрунтування їх педагогічної доцільності.

6. Поведінка та діяльність учнів на уроці:

- а) порядок і дисципліна учнів, методика їх підтримання;
- б) активність, самостійність, інтерес до занять учнів різного рівня підготовленості; зосередженість і стійкість уваги на різних етапах уроку;
- в) діяльність учнів, їхня організованість, охайність; ставлення до невстигаючих і порушників дисципліни; характер участі в роботі на уроці окремих учнів і всього колективу;
- г) ставлення учнів до вчителя й один до одного (підслуховування, боязкість, доброзичливість, повага, взаємодопомога, підказки і т. п.).

7. Характеристика ділових якостей учителя:

- а) рівень наукових знань учителя і його підготовленість до уроку;
- б) знання вчителем теорії навчання та виховання учнів, методики предмета, психології та гігієни, його вміння застосовувати ці знання на уроці;

в) педагогічний такт, стиль у роботі, культура праці та поведінки, мова вчителя;

г) взаємостосунки вчителя з класом та окремими учнями, мова вчителя.

8. Загальні результати уроку:

а) виконання плану уроку;

б) досягнення загальноосвітньої, виховної та розвиваючої цілей уроку;

в) загальна оцінка уроку, результати його, ефективність і якість;

г) висновки та пропозиції щодо подальшого вдосконалення роботи, закріпленню успіхів і усуненню помилок.

Схема аналізу загальношкільного річного плану виховної роботи школи

1. Наскільки повно й конкретно проаналізовано роботу за минулий навчальний рік.

2. Завдання школи на навчальний рік.

3. Проблема, над якою працює педагогічний колектив школи, її актуальність.

4. Концепція розвитку школи.

5. З'ясуйте, наскільки завдання школи на рік відповідають сучасним вимогам до виховної роботи, сучасним освітянським документам.

6. Виявіть, наскільки поставлені завдання відображені в конкретному змісті плану роботи.

7. З'ясуйте зв'язок річного шкільного плану з планом виховної роботи класного керівника.

8. Проаналізуйте різноманітність, актуальність, доцільність і сучасність форм виховної роботи річного шкільного плану.

Підсумки навчально-ознайомлювальної педагогічної та виховної практики

У триденний термін після закінчення педагогічної практики студент зобов'язаний надати груповому методисту звітну документацію:

- звіт;
- щоденник студента-практиканта з відмітками про виконання завдань;
- характеристика-опис кабінету біології;
- повний аналіз одного уроку біології;
- календарний план з біології на поточний семестр;
- план виховної роботи школи або класного керівника на поточний семестр;
- розроблений конспект уроку та виховний захід.

Груповий методист виставляє оцінку за виконану роботу. Після цього звітна документація здається факультетському керівникові практики.

Комісія приймає залік у студентів на базах практики в останні дні її проходження або у вузі протягом перших десяти днів семестру, який починається після практики. Оцінка за практику вноситься в залікову екзаменаційну відомість та залікову книжку за підписом членів комісії. До складу комісії входять керівники практики від факультету та баз практики, викладачі кафедр, що викладали студентам спеціальні дисципліни.

Розподіл балів за рейтинговою системою за виконання завдань:

1. Ведення щоденника – 10 балів.
2. Звіт з практики – 10 балів.
3. Повний аналіз уроку біології – 10 балів.
4. Розробка конспекту уроку з біології – 10 балів.
5. Аналіз плану виховної роботи школи або класного керівника – 10 балів.
6. Розробка виховного заходу – 10 балів.
7. Характеристика-опис кабінету біології – 10 балів.
8. Захист матеріалів практики – 30 балів.

Разом: 100 балів.

Студент отримує залік, якщо він набере більше ніж 50 балів.

Виробнича педагогічна практика студентів 4 курсу (8 семестр) ОР «бакалавр» та 1 курсу (2 семестр), 2 курсу (3 семестр) ОР «магістр»

Виробнича педагогічна практика проводиться максимально наближено до реальних умов майбутньої професійної діяльності. Її **метою** є підготовка до виконання функцій учителя біології та основ здоров'я і класного керівника, до проведення системи навчально-виховних заходів з учнями.

Під час проходження практики студенти мають виконувати певні професійні функції:

- управлінську – виступати в ролі керівника навчально-пізнавальною діяльністю учнів;
- менеджерську – бути наставником, який допомагає учням у виконанні навчальних завдань;
- контролюючу – виступати в ролі оцінювача;
- організуючу – бути в ролі організатора різнопланової діяльності учнів.

Основними **завданнями** практики є:

- самовизначення студента, самоаналіз власних педагогічних здібностей та можливостей;
- засвоєння необхідних професійних знань, формування практичних умінь і навичок навчально-виховної роботи;
- набуття навичок підготовки та проведення уроків, позакласних заходів з біології;
- формування професійних умінь спостерігати за учнями, вивчати їхні індивідуальні особливості та враховувати їх у навчальній та виховній роботі.

Перший тиждень (пасивна практика) проводиться ознайомлення з навчальним закладом, вивчення особливостей навчально-виховного процесу в ньому. Практиканти відвідують уроки вчителів, аналізують їх, обговорюють і освоюють способи і види планування навчального матеріалу і виховної роботи; вивчають клас (групу), до якого вони прикріплені; працюють над складанням конспекту першого уроку, а також виконують завдання, що випливають з практики.

У період пасивної виробничої педагогічної практики студенти вивчають організацію керівництва школою (школознавство):

- розташування школи в мікрорайоні (селі), приміщення, структуру, завдання, традиції;
- обов'язки і організацію роботи директора, заступника директора з навчально-виховної роботи, педагога-організатора, психолога, чергового учителя;
- органи управління школою, їх структуру, зміст та організацію роботи (педагогічна рада, методичні об'єднання вчителів, батьківський комітет, учнівський комітет);
- кабінет біології, його обладнання та використання в навчальному процесі;
- стан педагогічної пропаганди серед населення, форми зв'язку школи з виробничими організаціями району.

Крім того, в період пасивної практики студент повинен відвідувати уроки всіх учителів у прикріпленому класі та виховні заходи в ньому.

В наступні тижні (активна практика) студенти самостійно дають уроки, працюють помічником класного керівника, проводять позакласну роботу з біології під керівництвом вчителя і методиста, збирають матеріал для написання психолого-педагогічної характеристики на учня чи клас. Зокрема, в період активної практики студенти повинні:

- провести передбачені в даному курсі уроки з біології;
- виготовити програмно-педагогічний продукт до певної теми з біології;
- виготовити унаочнення або дидактичний матеріал до певних тем;

- систематично перевіряти учнівські зошити;
- провести 1-2 заняття гуртка або факультативу з біології;
- випустити стіннівку або бюлетень з біології;
- брати активну участь у проведенні дня біолога чи інших заходах у школі.

В період практики студенти проводять не менше як по шість залікових уроків з біології.

Зміст педагогічної практики

1. Участь у настановчій конференції, знайомство із завданнями практики.
2. Знайомство зі школою та адміністрацією.
3. Розподіл студентів по класах.
4. Знайомство із завданнями й основними напрямками роботи школи, передовим педагогічним досвідом, стилем роботи окремих учителів.
5. Ознайомлення з навчальними програмами, календарними планами учителів біології, підручниками, навчальними й методичними посібниками з біології.
6. Вивчення системи роботи учителя біології: планування роботи, підготовка до проведення уроків (написання конспекту, підготовка необхідних приладів та матеріалів), проведення індивідуальної та позакласної роботи з біології; методи організації самостійної роботи учнів.
7. Оволодіння методикою й технікою проведення уроків, лабораторних і практичних занять тощо.
8. Починаючи з другого тижня практики, підготовка та проведення всіх уроків біології в закріпленому класі відповідно до розкладу занять. До всіх уроків необхідно розробити розгорнуті плани-конспекти та дидактичний матеріал. Форма звіту – конспекти уроків.
9. Підготовка біологічного кабінету для проведення уроку, використання технічних засобів навчання, проведення навчального експерименту, виготовлення й ефективне використання роздаткового дидактичного матеріалу.

10. Відвідування уроків учителя біології та колег студентів-практикантів; аналіз уроку біології, що був проведеним студентом-практикантом або вчителем біології.

11. Підготовка звіту про проходження педпрактики

Тематика індивідуальних завдань для студентів-практикантів:

1. Формування основ наукового світогляду, логічного мислення учнів у процесі навчання біології (практичному матеріалі конкретного розділу).

2. Політехнічне навчання в процесі викладання біології.

3. Активізація пізнавального інтересу в учнів до вивчення біології.

4. Про основні напрями взаємозв'язку з біологічних дисциплін.

5. Організація сучасного уроку з біології.

6. Диференціація та індивідуалізація вивчення шкільного курсу біології.

7. Психолого-дидактичні умови формування в учнів біологічних понять.

8. Організація групової навчальної діяльності учнів на уроках біології.

9. Організація пізнавальної діяльності учнів на сучасному уроці біології.

10. Формування експериментальних вмінь і навичок, практичних вмінь і навичок роботи з комп'ютерною технікою учнів у процесі вивчення біології.

11. Організація самостійної роботи учнів з підручником на уроці біології.

12. Алгоритмічні прийоми розв'язування задач з фізики, інформатики (на матеріалі конкретного розділу).

13. Експериментальні задачі в шкільному курсі біології.

14. Удосконалення перевірки знань, умінь, навичок в учнів з біології.

15. Перевірка знань і умінь учнів з біології з використанням програмних засобів (на фактичному матеріалі окремого розділу).

16. Прийоми створення проблемних ситуацій під час вивчення біології.

17. Дослідження ефективності використання сучасних інформаційних засобів навчання на уроках біології в умовах кабінетної системи.

18. Використання науково-популярної літератури та художньої літератури у викладанні біології.
19. Розробка сценарію вечора цікавої біології і апробації його в школі.
20. Методичний аналіз підручників з біології для середньої школи.
21. Використання програмно-педагогічних засобів у навчальному процесі з біології.
22. Розвиток творчих і конструктивних здібностей учнів у процесі вивчення біології.
23. Реалізація принципу історизму в навчальному процесі з біології.
24. Формування узагальнених навчальних вмінь і навичок учнів у процесі вивчення біології.
25. Активізація мислення учнів на уроках біології.
26. Розробка рівневих завдань для перевірки знань учнів з біології.
27. Екологічне виховання учнів у процесі вивченні біології.
28. Організація і методика проведення екскурсій з біології.
29. Методика проведення узагальнюючих уроків з біології.

Науково-дослідна робота студентів

Оскільки сьогодні наука та освіта тісно пов'язані між собою, то наукова робота стала невід'ємною частиною навчальної роботи педагогів і студентів.

У період практики студент-практикант має можливість здійснювати перевірку своїх теоретичних висновків при підготовці курсової чи дипломної роботи:

- поряд з педагогічним спостереженням організувати нескладний педагогічний експеримент, детально проаналізувати його і зробити відповідні висновки;
- виконати роботи експериментального характеру, пов'язані з удосконаленням демонстраційних експериментів;
- створити програмно-педагогічний продукт з метою удосконалення проведеної навчальної роботи;

- скласти картотеки додаткових завдань, контрольних робіт і т. д.

Тему науково-дослідної роботи студент вибирає самостійно, консультуючись з керівником практики (керівником курсової роботи), користуючись поданою кафедрою тематикою.

Вибравши тему, студент:

- формулює мету і завдання роботи;
- визначає об'єкт і методи дослідження;
- знайомиться з науково-методичною літературою з даної теми;
- розробляє план роботи;
- встановлює контакт з вчителями, класним керівником бази практики.

Після опрацювання літератури з обраної теми, студент знайомиться з досвідом роботи навчального закладу, проводить експериментальну роботу, аналізує і опрацьовує результати спостережень, робить висновки і практичні рекомендації про можливість впровадження отриманих результатів у навчальний процес.

Проведення підсумків виробничої педагогічної практики

Практика в школі завершується засіданням педагогічної ради, на якій виступають учителі біології, класні керівники, директор школи, студенти-практиканти. Відбувається обмін думками про те, як пройшла практика, що необхідно зробити в майбутньому для підвищення її ефективності. Засідання педагогічної ради завершується підбиттям підсумків практики й оцінюванням роботи студентів-практикантів.

У триденний термін після закінчення педагогічної практики студент зобов'язаний надати груповому методисту звітну документацію:

- письмовий звіт про виконання програми практики та індивідуального завдання, підписаний та оцінений безпосередньо керівником бази практики, завірений директором бази практики. Звіт має містити відомості про виконання всіх розділів програми практики, індивідуального завдання, висновки, пропозиції;

- розширений план-конспект чотирьох проведених уроків біології з використанням програмно-педагогічних засобів;
- сценарій виховного заходу або міроприємства, проведеного практикантом;
- виготовлене унаочнення;
- психолого-педагогічну характеристику особистості учня (після першої практики) та класу (після другої практики);
- характеристику на студента-практиканта, підписану витемем біології та директором школи;
- реферат на методичну тему, матеріали науково-дослідної роботи або експериментальну частину курсової роботи;
- анкету-опитування учнів.

Звіт практики захищається студентом із диференційованою оцінкою комісії, призначеною завідувачем кафедри. До складу комісії входять керівники практики від факультету та баз практики, викладачі кафедр, що викладали студентам спеціальні дисципліни.

Комісія приймає залік у студентів на базах практики в останні дні її проходження або у вузі протягом перших десяти днів семестру, який починається після практики. Оцінка за практику вноситься в залікову екзаменаційну відомість та залікову книжку за підписом членів комісії.

Розподіл балів за рейтинговою системою за виконання завдань:

1. Ведення щоденника – 10 балів.
2. Звіт з практики – 10 балів.
3. Розгорнуті плани-конспекти чотирьох проведених уроків біології з обов'язковою розробкою дидактичного матеріалу до них – 30 балів.
4. Розробки двох виховних заходів – 10 балів.
5. Психолого-педагогічна характеристика на учня (клас) – 10 балів.

6. Реферат на методичну тему, матеріали науково-дослідної роботи (тези) або експериментальну частину дипломної роботи – 20 балів.
7. Захист матеріалів практики – 10 балів.

Разом: 100 балів.

Студент отримує залік, якщо він набере більше ніж 50 балів.

Критерії оцінювання результатів педагогічної практики:

- ступінь виконання програми практики;
- рівень теоретичної, практичної та методичної підготовки;
- рівень сформованості професійних й особистісних якостей педагога;
- рівень самостійності при підготовці та проведенні занять;
- якість оформлення звітної документації;
- творчий підхід до підготовки та проведення занять.

На підставі вивчення характеристики студента-практиканта, звітної документації, бесіди з учителем біології, оцінювання методистом уроків студента-практиканта виставляється підсумкова оцінка:

Оцінку “відмінно” отримує практикант, який має відмінні оцінки за проведені ним уроки, допускається одна-дві оцінки “добре”, якщо ними оцінені перші заняття, а наступні “відмінно”, при відмінно оформленому звітному матеріалі; який брав активну участь у виховній і громадській роботі в навчальному закладі, а також у позакласній роботі.

Оцінку “добре” отримує практикант, який має добрі оцінки за проведені ним уроки та позакласні заходи при відмінному оформленні звітних матеріалів і при активній участі у виховній роботі.

Оцінку “задовільно” отримує практикант, який має задовільні оцінки за проведені ним уроки та позакласні заходи при задовільному оформленні звітної документації.

Студенту, який не виконав програми виробничої педагогічної практики без поважних причин може бути надане право проходження практики повторно при виконанні умов, визначених Факультетом природничих наук.

Підсумки виробничої педагогічної практики обговорюються на засіданнях кафедри біології та екології, а загальні підсумки підводяться на Вченій раді Факультету природничих наук. Завершальним етапом підведення підсумків виробничої педагогічної практики є підсумкова науково-методична конференція. Вона проводиться через 10 днів після закінчення практики. Мета конференції – обмін досвідом з навчально-виховної роботи на практиці. На ній розглядаються наступні питання:

- інформація методистів, старост груп та окремих студентів про хід і результати виробничої педагогічної практики;
- обговорення звітів та результатів виробничої педагогічної практики;
- виступи студентів з повідомленнями про результати науково-методичних досліджень, проведених в період виробничої педагогічної практики.

До заключної конференції студенти готують виставку кращих індивідуальних планів, щоденників, конспектів уроків та позакласних заходів, стінгазети, фотоколажі, альбоми, відео ролики, що ілюструють роботу студентів-практикантів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєнко С. Д. Посібник із організації та проведення педагогічної практики [Текст] / С. Д. Алексєєнко, З. П. Бондаренко, І. В. Распопов. – Д.: РВВ ДНУ, 2008. – 36 с.
2. Біологія. 10 клас. Планування навчального матеріалу: Посібник для вчителів біології /Т. В. Гладюк, Г. Я. Жирська, Н. Й. Міщук, Л. С. Похила. - 2-е вид., переробл- Тернопіль: Підручники і посібники, 2000. - 64 с.
3. Виноградова Т. В. Книга класного керівника / Т. В. Виноградова. – Харків: Вид. група “Основа”, 2006. – 128 с.
4. Галантюк С. І., Педагогічна практика з шкільної гігієни. Методичні

- рекомендації до виконання самостійних завдань з шкільної гігієни / С.І. Галантюк, С.Й. Феник, Н.М. Страшнюк, В.В. Грубінко. - Тернопіль, 2000. -27 с.
5. Грицай Н.Б. Методика підготовки та роведення екскурсії з біології: навч.-метод посібн. / Н.Б. Грицай. – Рівне: О.Зень, 2016. – 232с.
  6. Закон України “Про вищу освіту” від 05.09.2017 № 2145-VIII.
  7. Матвеев М.Д. Методика викладання біології: навч. посіб./ М.Д. Матвеев, В.А. Колодій, В.І. Соболев. – Кам’янець-Подільський: Медобори, 2011. – 287с.
  8. Методика навчання біології та природознавства:практикум для студ. вищ.пед.навч.закл.біол.спец. /за ред. І.В. Мороза. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. – 143 с.
  9. Мороз І.В. Загальна методика навчання біології / І.В. Мороз, А.В. Степанюк, О.Д. Гончар. – К.: Либідь, 2006. – 592с.
  10. Мороз І.В. Педагогічна практика студентів у загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посібник / І. В. Мороз, О. Г. Ярошенко. – К., 2003. – 90 с.
  11. Мороз І.В. Позакласна робота з біології: навч. посіб. / І.В. Мороз, Н.Б. Грицай. – Тернопіль: Богдан, 2008. – 272с.
  12. Наказ Міністерства освіти України «Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» № 93 від 08.04.1993р.
  13. Пізнавай себе. Навчальні матеріали до курсів «Основи валеології», «Знай і пізнай себе» та для поглибленого вивчення біології для учнів середніх навчальних закладів / 1.1. Бабин, А. В. Царенко, В. М. Черняк, Г. Ф. Яцук. - Тернопіль, 1996. -232 с.
  14. Похила Л. С., Степанюк А. В., Яцук Г. Ф. Народна мудрість та її використання в процесі вивчення розділу «Рослини»: Посібник для вчителів. - Тернопіль, 1992. - 98 с.
  15. Похила Л. С., Степанюк А. В., Яцук Г. Ф. Використання народних знань про природу при вивченні розділу «Тварини»: Посібник для вчителів. - Тернопіль, 1994. - 89 с.
  16. Практикум з валеології. Посібник для лабораторних і самостійних робіт учнів старих класів загальноосвітньої школи / Г. Ф. Яцук, А. В. Царенко, І, І. Бабин, В. М. Черняк. - Ч. II. - Тернопіль: Астон, 1997. - 186 с.
  17. Степанюк А. В., Герц І.І. Біоетика.Навчально-методичний посібник. -Тернопіль: ТДПУ. -2001. - 144 с.
  18. Степанюк А. В. Людина — житель планети Земля. Книга для додаткового читання з природознавства (посібник). - Тернопіль: ТДПУ, 1999. -92 с.
  19. Степанюк А. В. Сутність життя та його походження на Землі. Книга

для додаткового читання з біології. - Тернопіль: ТДПУ ім. В. Гнатюка, 1998.-50 с.

20. Тематичне планування навчального матеріалу курсу «Біологія». 6 клас. 7 клас. 8 клас. 9 клас / В. М. Черняк, І. І. Бабин, Г. В. Гладюк, Г. Я. Жирська, Н. Й. Міщук, Л. С. Похила. Г. Ф. Яцук.- Тернопіль: Мандрівець, 1998.

21. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посіб. / М.М. Фіцула. – Тернопіль: Богдан, 2004. – 192с.

22. Хуторской А.В. Развитие одаренности школьников. Методика продуктивного обучения. Пособие для учителя. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. - 320 с.

23. Цуруль О.А. Збірник завдань для самостійної роботи студентів з методи навчання біології: метод. посібн / О.А. Цуруль. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. – 61 с.

24. Ярошенко О. Г. Групова навчальна діяльність школярів: теорія і методика (на матеріалі вивчення хімії). - К.: Партнер, 1997. - 208 с.

Інтернет-адреси:

1. <http://www.tspu.edu.ua/fakult/biolog/files/subjects/uf7index.htm>
2. <https://www.schoollife.org.ua/category/fajly/usi-uroky-biolohiji/metodyka-vykladannya-biolohiji/>
3. <http://psih.pp.ua/metodika-navchannya-biologiyi-pidruchnik-onlayn.html>
4. https://stud.com.ua/133373/pedagogika/metodika_navchannya_biologiyi_istoriya_stanovlennya_ta_rozvitku
5. https://studopedia.com.ua/1_359005_metodika-navchannya-biologiyi-ta-prirodoznavstva.html
6. <http://um.co.ua/4/4-15/4-152130.html>

ДОДАТКИ

Додаток № 1

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет природничих наук
Кафедра біології та екології

ЗВІТ З ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ Студента (-ки) _____ курсу групи _____

Прізвище, ім'я, по батькові студента

В _____
Назва закладу освіти

в період з _____ ПО _____

**Методист кафедри
біології та екології** _____

(підпис)

Прізвище, ім'я, по батькові

**Методист кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту
імені Богдана Ступарика** _____

(підпис)

Прізвище, ім'я, по батькові

**Методист кафедри загальної
та клінічної психології** _____

(підпис)

Прізвище, ім'я, по батькові

Вчитель-предметник _____

(підпис)

Прізвище, ім'я, по батькові

Класний керівник _____

(підпис)

Прізвище, м. 'я, по батькові

Івано-Франківськ, 2023

“Затверджую”

Методист _____

“ _____ ” _____ р.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН РОБОТИ

Студента _____ курсу _____

Місце практики _____

Вчитель біології _____

Класний керівник _____

Груповий методист: з біології _____

Індивідуальний план складається на весь період практики з таких розділів:

1. Навчальна робота:

– спостереження за учнями на уроках з свого предмету; на уроках класного керівника; на уроках інших вчителів; в позакласній і позашкільній роботі;

– вивчення особистих рис учнів, класного журналу, щоденника учня;

– вивчення плану роботи вчителя-предметника;

– вивчення плану роботи класного керівника;

– планування своєї навчально-виховної роботи;

– відвідання уроків товаришів;

– самостійне проведення уроків (теми і терміни проведення кожного уроку).

2. Позакласна робота:

– відвідування позакласних заходів;

– самостійне проведення позакласних заходів (екскурсії, заняття гуртка і т. д.);

– робота в кабінеті біології та в живому куточку;

– додаткові заняття з відстаючими учнями.

3. Виховна робота:

– участь у поточній щоденній виховній роботі (чергування класу, походи, вечори, екскурсії тощо);

– самостійне проведення виховної роботи;

– робота з батьками (відвідування учнів вдома, проведення батьківських зборів, виступи на батьківських зборах).

4. Методична робота:

– семінар класних керівників, методичні наради вчителів-предметників;

– семінар студентів;

– дослідницька робота з учнями по темі курсової чи дипломної роботи.

ЩОДЕННИК СТУДЕНТА – ПРАКТИКАНТА

Прізвище _____
 Ім'я _____
 По-батькові _____
 Найменування навчального закладу _____
 Кафедра _____, курс _____
 Педагогічна практика проводилась в _____
 адреса _____
 телефон _____, в класах _____
 директор _____
 заступник директора _____
 вчитель біології _____
 класний керівник _____
 методист з біології _____
                   з педагогіки _____
                   з психології _____

Щоденник містить:

- список учнів у формі останньої сторінки класного журналу, з врахування успішності учнів (за підсумками чверті, півріччя, року) та їх індивідуальних особливостей;
- план розміщення учнів у класі;
- розклад дзвінків у школі;
- розклад уроків вчителя-предметника і уроків у прикріпленому класі;
- розклад уроків студента-практиканта;
- графік уроків студентів-практикантів усієї групи;
- план роботи класного керівника на поточну чверть;
- індивідуальний план студента на весь період практики, поточне планування роботи по тижнях і на наступний день;
- спостереження та аналіз відвіданих уроків та виховних заходів вчителів школи і студентів-практикантів;
- аналіз своїх уроків з відгуками про них товаришів;
- завдання керівника практики;
- матеріали до методичних і педагогічних семінарів, які проводились у період практики.

“Затверджую”

Методист _____

ПЛАН-КОНСПЕКТ

уроку з біології _____ класі школи _____ проведеного
студентом _____ курсу _____

1. Тема уроку.
2. Мета уроку (навчальна і виховна).
3. Обладнання уроку (наочні посібники і ТНЗ, обчислювальна техніка, програмно-педагогічні продукти).
4. Тип уроку і методи його проведення.
5. Хід уроку (докладний конспект).
6. Домашнє завдання.
7. Література.

Підпис студента

Підпис вчителя

ЗВІТ

про практику студента _____ групи _____
в школі № _____
в період з _____ по _____

1. Виконання плану педагогічної практики. Які відхилення від плану мали місце, чому, що зроблено понад план, особливості практики.
2. Кількість проведених уроків. Які уроки проходили найбільш вдало, які виникали труднощі, чому?
3. Які основні дидактичні завдання вирішувались в період практики? Які отримані результати?
4. Як враховувався і використовувався передовий досвід роботи (елементи проблемного навчання, дослідницькі методи роботи, ТНЗ)? Наведіть конкретні приклади. Чи Ви отримали задоволення від цієї роботи, які при цьому Ви зустріли труднощі?
5. Скільки відвідано уроків у вчителів біології та з інших предметів у своєму класі? Відмітити результати відвідування.
6. Скільки відвідано уроків у студентів-практикантів?
7. Участь у проведенні та перевірці контрольних, лабораторних, самостійних робіт. Форми цих робіт та результати.
8. Проведення занять з відстаючими учнями. Результати цих занять.
9. Які наочні посібники до уроків, програмно-педагогічні продукти, саморобні прилади виготовлено студентом?
10. Які основні виховні завдання вирішувались у період практики? Які форми були включені в систему виховної роботи з даним дитячим колективом для їх розв'язання?
11. Які навчально-виховні завдання Ви ставите перед собою на майбутнє? Вміння і навички Ви набули під час практики?
12. Як реалізувався в школі індивідуальний чи диференційований підхід до учнів класу?
13. Яку виховну роботу проведено в класі? Чи брали участь у батьківських зборах, відвідували учнів в школі?
14. Методична робота в період практики.
15. Висновки і пропозиції університету, навчальному закладу, де проходили практику.

Підпис студента

Підпис вчителя

*Зразки оформлення документації після проходження
педагогічної практики*

Психолого-педагогічна характеристика

учня 8-В класу
Лицею № 24
Івано-Франківської
міської ради
Семеніва Юрія Дмитровича

I. Загальні дані

Семенів Юрій Дмитрович народився 23 січня 2007 року. Навчається у 8-В класі Лицею № 24 з 2020 року. Цей клас спеціалізований з поглибленого вивчення футболу. Даний клас є у складі ФК “Ніка”.

Загальний розвиток учня високий, хронічних захворювань немає.

Сім'я Семеніва проживає в окремій квартирі за адресою: вул. Військових Ветеранів 3а/46. Учень має свою кімнату, де може відпочивати і готувати уроки. Учень проживає з батьком, який має вищу освіту та високий рівень культури. Батько постійно контролює успіхи сина у навчанні та спорті. У сім'ї склалися дружні стосунки на основі довіри та взаєморозуміння. Незважаючи на те, що сім'я неповна, Юрій отримує достатньо високе виховання. Шкідливих звичок у родині немає.

Весь вільний час Юрій приділяє футболу, до якого має особливий нахил. У Турнірі на першість області серед юнацьких команд, Семеніва Юрія визнано кращим воротарем Турніру.

II. Навчальна діяльність

Учень у навчанні виявив достатній рівень знань. Під час навчання проявив уміння висловлювати власні думки, під час уроків зосереджений, уважний, новий матеріал з окремих предметів сприймає швидко і якісно (історія, література, мова). З предметів природничо-математичного циклу виявляє певні труднощі у засвоєнні матеріалу. Учень старанний, проявляє інтерес до навчання, вміє розподілити час так, щоб правильно організувати свою

діяльність: і у навчанні, і у спорті.

III. Особливості характеру і темпераменту

Серед рис характеру слід відмітити чуйність, щирість, відкритість; у стосунках з однолітками проявляє такт, повагу. Хлопець веселий, життєрадісний, активний.

Класний керівник 8-В класу

Студент-практикант

Близнюк Т.В.

Міщенко І.В.

Психолого-педагогічна характеристика учнів 11 класу Жовчівської загальноосвітньої школи I-III ступенів

У Жовчівській загальноосвітній школі I-III ступенів є 11 класів. Рівень вихованості, дисциплінованості й успішності в школі високий. Школа виконує організаторську, виховну і стимулюючу функцію. Важливу роль здійснює учнівське самоврядування - самодіяльна організація дитячого життя в школі.

У 11 класі навчається 9 учнів, з них 6 дівчат і 3 хлопців. Основний колектив сформовано шість років тому, коли учні переступили поріг школи і влилися в лави 5 класу. В класі достатньо велика група лідерів (між собою інколи конфліктують). Стан здоров'я дітей у класі різний. Найчастіше пропускають заняття з причин хвороби учень Магмет Юрій.

Соціально-психологічний стан дітей задовільний. У класі одна дитина з неповної сім'ї Магмет Юрій, і Галишин Марія знаходиться під опікою бабусі. Характер відносин між учнями та їх батьками нормальний. Більшість дітей виховується в сім'ях, де панує взаєморозуміння та злагода. У зв'язку з матеріальними проблемами деякі батьки змушені виїжджати на заробітки за кордон.

Учні охоче беруть участь у громадському житті школи, активно вболівають за власний колектив, прагнучи не відставати від діяльності інших класів. Більшість дітей багато читають додаткової літератури, із задоволенням беруть участь у конкурсах та проведенні позакласних занять, свят. Багато учнів із класу відвідують музичну школу, спортивні секції. Це їх зближує.

До вчителів ставляться з повагою. У спілкуванні з вчителями учні проявляють стриманість, тактовність, порядність. У відношеннях "вчитель - батьки" проблем теж немає. Працює дієвий батьківський комітет у складі Панчишин Тамари Іванівни, Чобанюк Ірини Василівни та Андрусяка Андрія Володимировича.

За роки навчання учнівський колектив згуртувався. Клас має свої традиції. Кожного учня вітають з Днем народження. Класний колектив має високий рівень самостійності. Діти ставляться одне до одного з взаємоповагою, допомагають однокласникам у будь-яких ситуаціях, між школярами нема вагомих суперечок, панує доброзичливість і культура поведінки. Але інколи виникають непередбачувані ситуації, як результат того, що більшість учнів мають виражений холеричний темперамент. Рівень взаєморозуміння достатній, але частіше допомагають тільки друзям, а інколи тільки тоді, коли про це попросять, або коли вимагає вчитель. Також учні займаються суспільно-корисною працею. А саме: постійне генеральне прибирання класу та

території школи. Учні постійно спілкуються між собою в позаурочний час, це зумовлено тим, що вони разом відвідують різні гуртки.

Класний колектив, за розумовими здібностями дітей, вважається достатнього рівня. Мотивацією до навчання є «оцінка», а не «знання». Клас вчиться не розділяючи предмети на важкі та легкі. На уроках уважні, але матеріал уроку сприймають нестовідсотково. Поведінка учнів на уроках врівноважена.

Позитивний морально-психологічний клімат як умова формування учнівського колективу, великою мірою залежить від уміння класного керівника розв'язувати проблеми, що поступають в процесі взаємодії учнів з учителями та попереджувати виникнення конфліктів. Класний керівник володіє педагогічною майстерністю, вимогливістю, тактовністю, самовладанням, справедливістю, організаторськими вміннями. Учні поважають свого керівника, який в свою чергу намагається врахувати вікові та індивідуальні особливості учнів. Класний керівник є добрим прикладом для наслідування.

Щодо загальної характеристики класу, то можна стверджувати, що розвиток класу знаходиться на високому рівні, недоліків у роботі з класом не було помічено. І у виховних роботах, і у позакласних заходах беруться до уваги всі проблеми та побажання учнів. Емоційний клімат в класі позитивний. Ізоляції окремих осіб не виявлено. Більшість дітей має високий навчальний потенціал і хороші здібності до навчання.

Класний керівник

Андрушко М.М.

Студент-практикант

Міщенко І.В.

ЗВІТ

про педагогічну практику
з 04.02-02.03.2023 року
студентки IV курсу, групи Б-43
Факультету природничих наук
Прикарпатського національного
університету ім. В. Стефаника
у Івано- Франківському
природничо-математичному
ліцеї
Вівсяник Вікторії Олегівни

Я, Вівсяник Вікторія Олегівна, проходила педагогічну практику на базі Івано- Франківського природничо-математичного ліцею у 13 групі (8 класі). В цьому класі навчається 34 учні, серед яких 8 дівчат і 26 хлопців. Класним керівником у 13 групі є Таран Оксана Василівна. Всі учні класу психологічно і фізично здорові. В класі панує доброзичлива атмосфера, діти згуртовані, готові прийти на допомогу один одному.

У ліцеї було створено належні умови для проходження практики. Всі вчителі біології мають великий стаж роботи і високу фахову, методичну підготовку. Шкільні кабінети забезпечені посібниками та методичною літературою.

Під час проходження педагогічної практики отримала велике моральне задоволення, духовне збагачення, оволоділа практичними вміннями і навичками майбутнього вчителя, педагогічною майстерністю.

План класно-урочних занять виконала повністю, чітко опрацювала всі теми, узагальнювала та закріплювала вивчений матеріал за допомогою підсумкових уроків.

За час проходження практики самостійно провела такі уроки:

- 1.Клас Кісткові риби. Загальна характеристика та особливості будови і життєдіяльності.
- 2.Значення та різноманіття кісткових риб.
- 3.Клас земноводні. Спосіб життя і будова тіла.

4. Системи внутрішніх органів земноводних.

Я навчилася застосовувати набуті у процесі навчання в університеті знання з педагогіки та методики викладання біології, закріпила вміння планувати навчальний процес на уроці, організовувати учнів до роботи, викликати в них інтерес до навчання.

При підготовці до уроків я використовувала методичні посібники, журнали, підручники, ТНЗ та наочні матеріали.

За період практики я провела виховний захід на тему «Природно-заповідний фонд України». Виховний захід був цікавий та корисний для дітей, тому учні проявили свою активність, ініціативність та творчість при підготовці та його проведенні.

Педагогічна практика має важливе значення для майбутніх вчителів, оскільки дає можливість набутти практичного досвіду у роботі з дітьми. Я зрозуміла, що така професія, як вчитель, є дуже відповідальною і потребує постійної роботи над самовдосконаленням, має важливе значення для розвитку суспільства і нації.

Директор ліцею

Бідичак М.Р.

Вчитель-предметник

Надурак Н.В.

Класний керівник

Таран О.В.

Методист з біології

Гнєзділова В.І.

Студентка-практикантка

Вівсяник В.О.

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника
Факультет природничих наук

Конспект уроку біології на тему:

**Відділ Папоротеподібні.
Значення в природі та житті людини.**

Виконала:
Студентка групи
СОБ-41
Пітчук І. М.
Перевірив:
Вчитель біології
Лицур Ю. М.

Тема: Відділ Папоротеподібні. Значення в природі та житті людини.

Мета.

Освітня. Продовжити формувати знання учнів про відділи рослин на планеті; ознайомити з папоротеподібними рослинами, їх будовою, середовищем існування та поширенням у природі.

Розвиваюча. Розвивати вміння порівнювати біологічні об'єкти, аналізувати та робити відповідні висновки; розвивати логічне мислення, увагу, спостережливість, пам'ять.

Виховна. Виховувати бережливе ставлення до природи рідного краю та розвивати екологічне мислення.

Тип уроку. Засвоєння нових знань.

Форма уроку. Синтетична.

Місце уроку в навчальній темі. Вступний (перший у темі).

Методи і методичні прийоми:

1. Інформаційно-рецептивний:

а) словесний: розповідь-пояснення, опис, бесіда, повідомлення учнів, робота з підручником.

б) наочний: ілюстрація, демонстрація, ТЗН.

Прийоми навчання: виклад інформації, пояснення, активізація уваги та мислення, одержання з тексту та ілюстрацій нових знань

2. Репродуктивний.

Прийоми навчання: подання матеріалу в готовому вигляді, конкретизація і закріплення вже набутих знань.

3. Проблемно-пошуковий: постановка проблемного питання.

Прийоми навчання: постановка взаємопов'язаних проблемних запитань, активізація уваги та мислення.

4. Візуальний: складання схем.

5. Сугестивний: застосування різних видів мистецтва - вірші, музика, мистецтво (картини, на яких зображені хвойні).

6. Релаксопедичний: фізкультхвилинка, психологічне розвантаження.

Міжпредметні зв'язки: історія, природознавство, географія.

Матеріали та обладнання: схеми, малюнки, гербарні екземпляри папоротей, лупи, таблиці «Папороть щитник чоловічий», «Давні папороті», «Що добувають з кам'яного вугілля», схема «Розвиток папороті», колекція викопних решток, фрагменти посібника «Відкрита біологія».

Основні поняття та терміни: папороть, кореневище, заросток (гаметофіт), спорофіт, гамети, спори, кам'яне вугілля.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань і чуттєвого досвіду учнів

Розв'язуємо тести, які підготували учні.

Перевіряємо розв'язок задачі.

Учні працюють за картками.

Картка 1

- 1 Дайте систематичне положення зозулиного льону
- 2 Яка будова гаметофіту сфагнуму?

Картка 2

- 1 Дайте систематичне положення сфагнового моху
- 2 Яка будова спорофіту зозулиного льону?

Картка 3

- 1 Чому сфагнум сприяє заболочуванню ґрунтів?
- 2 Яке пристосування є для захисту у спор?

Установіть відповідність

1 Гаметофіт	А Гаметофіт зозулиного льону
2 Спорофіт	Б Статеве покоління
3 Заросток	В Ниткоподібні утвори
4 Ризоїди	Г Гаметофіт сфагнуму
5 Двodomний	Д Проростає із спори
6 Одномдомний	Е Нестатеве покоління
	Є Спорофіт сфагнуму

III. Мотивація навчальної діяльності

Діти ви мабуть всі любляете казки, легенди, повір'я. І от в одній із них говориться, що тому, хто в ніч на Івана Купала знайде квітку папороті, пощастить у житті, він зможе знайти скарби, які охороняють злі сили. І дуже багато людей вирушали на пошуки, але так нікому і не вдалося віднайти чарівну квітку папороті. То чому ж пошуки виявилися такими невдалими? Тому сьогодні давайте познайомимося з цими прекрасними рослинами і розкриємо їх таємниці.

Тема уроку «Папоротепоподібні».

IV. Вивчення нового матеріалу

Перегляньте фрагмент «Папоротепоподібні» - «Відкрита біологія» і дайте

відповіді на питання:

1. Де живуть папоротеподібні?
2. Яка будова щитника чоловічого?
3. Що таке соруси, спорангії, яка їх будова ?

Виконання лабораторної роботи «Будова щитника чоловічого».

Пояснюють розвиток папороті, малюючи схему на дошці, а також учні розглядають малюнок 147 с.166 підручника.

Папороті ростуть не поодинокі, а заростями. Із спор виростають купки заростків від різних рослин поряд з можливим самоzapлідненням проходить запліднення між заростками від різних рослин.

На нижній стороні заростка, ближче до виямки, розміщуються органи з яйцеклітинами, а між ризоїдами - невеликі органи з сперматозоїдами. Сперматозоїди звернуті спіралью і мають джгутики, за допомогою яких відбувається переміщення їх у воді. Коли ґрунт покривається хоч трішки водою, сперматозоїди потрапляють у воду, підпливають до яйцеклітин і зливаються з ними. Із заплідненої яйцеклітини виростає листостеблова рослина папороті. Спочатку перші листочки, які виростають із заростка зовсім не схожі на листки на листки дорослої папороті і мають дуже просту будову.

Давайте порівняємо розвиток папороті і зозулиного льону (схеми на інтерактивній дошці).

Учні порівнюють і роблять висновок, що в розвитку папороті є значні ускладнення в порівнянні з мохом. Папороті мають справжні корені, в стеблі і черешках листків проходять провідні судини. У життєвому циклі папоротей переважає спорофіт, на відміну від мохів, в яких переважає гаметофіт.

До сучасних папоротеподібних належить близько 12 тисяч видів, (в Україні - близько 50).

Різноманітність їх демонструю на інтерактивній дошці, а також живі екземпляри, мал. 150 с.168 підручника

Яке ж значення папоротеподібних?

Залишки первісних рослин і навіть закам'янілі їх частини добре збереглися в пластах кам'яного вугілля. По них дізналися про існування давніх вимерлих папоротеподібних.

Учні розглядають зразки кам'яного вугілля.

Кам'яне вугілля утворилось в землі із папоротеподібних рослин при відсутності повітря і води, під великим тиском шарів землі. Це відбувалося в результаті зміни земної поверхні на протязі багатьох тисячоліть. В той час на всій землі був рівний клімат. Повітря було насичене вуглекислим газом і

водяними парами з однаковою температурою на протязі всього року. Вітрів не було. Яскравість сонячних променів змінювалась великою хмарністю. Первісні ліси жили на болотистому ґрунті.

Учні розглядають малюнок вищих спорових рослин кам'яновугільного періоду.

Яким же чином кам'яніє дерево, зберігаючи не тільки зовнішню форму, але і тонку анатомічну будову?

Вода, з розчиненими мінеральними солями, просочувалась крізь товщу дерева, наповнюючи солями (кремнеземом, вапняком, залізняком, сріблом) внутрішній вміст клітин і судин, оточуючи оболонки клітин і частково мінералізуючи їх. Пласт кам'яного вугілля зазвичай знаходиться на глині. Під впливом геологічних змін поверхня опускалась, вода приносила і інші залишки рослин. Болота затоплювались водою, заносились піском, глиною. Зверху утворювалися поклади піщаника, вапняку. Спочатку у воді, а потім під тиском при відсутності повітря і при високій температурі утворилося кам'яне вугілля.

Учні розглядають зразки торфу і кам'яного вугілля і порівнюють їх. Кам'яне вугілля відіграє велику роль у промисловості. З цього питання провів дослідження учень, який і доповість про свої здобутки. Із кам'яного вугілля добувають (учні розглядають таблицю) і записують у зошит, що одержують із кам'яного вугілля.

Проте не тільки відмерлі папоротеподібні цікавлять людину. Зараз дуже багато сучасних папоротеподібних.

Учні знайомляться з великою різноманітністю папоротеподібних. (Фрагмент «Папоротеподібні» «Відкрита біологія», малюнок 150 с.168 підручника, живі — папоротеподібні рослини біологічного кабінету).

V. Закріплення вивченого

1. Дайте систематичне положення папоротеподібних у системі живої природи:

Імперія
Надцарство
Царство
Підцарство
Відділ

2. Закріпимо терміни

Вайї
Сорус
Спорангії
Заросток
Архегонії
Антеридії

Життєвий цикл
Гаметофіт
Спорофіт

3. Дайте відповіді на питання 1- 4 с. 168 підручника.
4. Поміркуйте с. 168 підручник
5. Висновок з уроку записують учні у зошит.

VI. Домашнє завдання: Опрацювати параграф 42; працювати за 4-рівневими тестами.

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника
Факультет природничих наук

Конспект уроку з біології на тему:

**Третій закон Г. Менделя, його статистичний характер і
цитологічні основи. Проміжне успадкування.**

Виконала:

Студентка групи

СОБ-41

Романець І. М.

Перевірив:

Вчитель біології

Лицур Ю. М.

Тема: Третій закон Г. Менделя, його статистичний характер і цитологічні основи. Проміжне успадкування.

Мета: сформувати уявлення про III закон Г. Менделя, показати цитологічні основи закону, навчити учнів розв'язувати задачі з генетики.

Тип уроку: комбінований.

Методи та форми роботи: словесні, наочні, практичні, елементи інтерактивних технологій.

Терміни та поняття: дигібридне схрещування, рекомбінація, гетерозигота, дигетерозигота, алель, решітка Пенета.

Обладнання: таблиця “Проміжне успадкування”, портрет Г. Менделя.

Девіз уроку:

*Не бійся що не знаєш, -
Бійся що не навчишся.
(Народна мудрість.)*

I. Організаційний момент.

Вправа “Привітання, побажання хорошого настрою”.

II. Актуалізація опорних знань.

Експрес-тести.

1. Ділянка, яка визначає спадкові ознаки: а) ген; б) іРНК; в) тРНК; г) плазміда.
2. Гени, що перебувають у різних станах, але займають одне й те саме місце в гомологічних хромосомах: а) домінантні; б) спадкові; в) рецесивні; г) алельні.
3. Наука про закономірності спадковості та мінливості організмів: а) біологія; б) генетика; в) селекція; г) цитологія.
4. Ознака, дія якої у гібридів першого покоління (згідно з I законом Менделя) пригнічується: а) домінантна; б) рецесивна.
5. Здатність живих організмів набувати нових ознак та їхніх станів у процесі онтогенезу: а) мінливість; б) спадковість; в) подразливість; г) провідність.
6. Організми, отримані внаслідок статевого розмноження: а) одноклітинні; б) колоніальні; в) гібридні.

III. Повідомлення теми і мети уроку.

(Монітор комп'ютера).

IV. Надання необхідної інформації.

Закономірності спадковості Г. Менделя. III закон Г. Менделя (закон незалежного успадкування ознак).

		Квітки гороху	
P	Об'єкт	♀ AABV	♂ aavv
F ₁	Гамети	AV AaVv	av
	Гамети	♀ AaVv	♂ AaVv
	Генотип	x	
	Фенотип	Третій закон Менделя	
F ₂		1 AABV : 2 AAVv : 2 AaVV : 1 aavv 4 AaVv : 1 Aaavv : 2 Aaavv : 1 aaVV : 2 aaVv : 1 aavv 9:3:3:1	

1. Інтерактивна вправа.

Вправа "Хто швидше?".

Записати формулу статистичного характеру закону незалежного комбінування ознак.

VI. Рефлексія.

Розв'язування задач:

2. При схрещуванні двох морських свинок із чорним і кудлатим хутром отримано 10 чорних свинок з кудлатим хутром, 3 чорних з гладеньким, 4 білих з кудлатим, 1 біла з гладеньким хутром. Які генотипи батьків?
3. У людини карий колір очей домінує над блакитним, а здібність краще володіти правою рукою домінує над ліворукістю. Гени обох ознак знаходяться в різних хромосомах. Кароокий правша одружився з дівчиною, що мала блакитні очі й була лівшою. Якихнащадків щодо зазначених ознак слід чекати в такій родині, якщо юнак гетерозиготний за обома ознаками?

VII. Підсумок уроку.

Оцінювання і мотивація.

VIII. Домашнє завдання.

Опрацювати матеріал в підручнику. Розв'язати задачу.

План-конспект уроку біології

8-Б класу Ліцею №21

Тема: Різноманітність земноводних.

Роль земноводних у екосистемах, їх значення для людини.

Охорона земноводних.

Мета: ознайомити учнів з різноманітністю земноводних, їхньою роллю в екосистемах і в житті людини.

Тип уроку: комбінований урок

Методи і матеріали: словесні і наочні.

План-конспект уроку

ТЕМА: Різноманітність земноводних. Роль земноводних у екосистемах, їх значення для людини. Охорона земноводних.

Мета уроку: ознайомити учнів з різноманітністю земноводних, їхньою

роллю в екосистемах і в житті людини.

Обладнання і матеріали: малюнки й фотографії земноводних.

Базові поняття і терміни уроку: Безногі, Хвостаті та Безхвості земноводні.

Хід уроку

4. Актуалізація опорних знань і мотивація навчальної діяльності школярів.

Питання до учнів

1. Який клас тварин ми вивчаємо? (клас Земноводні або Амфібії).
2. Чому їх називають земноводними? (тому що вони пристосовані до життя у воді і на суші).
3. Назвіть риси пристосованості до водного способу життя? (наявність плавальних перетинок між фалангами стопи; слиз – зменшує опір води).
4. Назвіть риси пристосованості земноводних до життя на суші? (тіло сплюснуте у спинно-черевному напрямку; - вкрите слизом, захисна функція; - задні кінцівки стрибального типу, а передні – опорні; - великі випуклі очі – для орієнтації).
5. Скільки видів земноводних відомо на земній кулі? (близько 4 тис. видів).
6. Скільки видів зустрічається на Україні? (17).
7. Де вони поширені? (переважно на суходолі).
8. На які ряди поділяються і чим характеризується кожен ряд? (**Безногі** – поширені лише у тропіках. Їх червоподібне тіло пристосоване до риучого способу життя. Кінцівки відсутні, очі дуже малі. Більшість живе у ґрунті, інколи у прісних водоймах; **Хвостаті** – видовжене тіло, хвостовий відділ добре розвинений. Передні і задні кінцівки розвинені однаково. Запліднення у більшості земноводних внутрішнє; та **Безхвості** – тіло коротке, задні кінцівки розвинені набагато краще за передні, хвостовий відділ хребта перетворений на єдину хвостову кістку.).
9. Чи є серед них отруйні види? (плямиста саламандра, кумка, деякі види ропух).
10. Яке значення вони мають в природі та в житті людини? (земноводними живиться багато тварин, і вони самі знищують чимало безхребетних, регулюючи тим самим чисельність шкідливих і кровосисних видів. Деякі види земноводних людина вживає в їжу. Часто використовують як об'єкт лабораторних досліджень учених).
11. Чи потребують охорони? (так, тому що вони є одним із елементів у ланцюгу живлення, використовуються для лабораторних досліджень).

Графічний диктант 1

- 1) Які органи допомагають жабі проштовхувати їжу у стравохід? (очі)
- 2) Скільки пар ребер у жаби? (0)

- 3) Назвіть відділи головного мозку жаби, (передній, середній, проміжний, довгастий, мозочок)
- 4) Як називаються складки шкіри, що роздуваючись, підсилюють звук у самців жаб? (резонатори)
- 5) Як називається личинка жаб? (пуголовка)
- 6) Який тип запліднення у земноводних? (зовнішній)
- 7) Скількох камерне серце пуголовка? (2)
- 8) Який орган слугує органом чуття у пуголовків? (бічна лінія)
- 9) Назвіть представника безногих земноводних. (черв'яга)
- 10) До якого ряду належить тритон? (хвостаті)

Графічний диктант 2

- 1 – Шкіра земноводних гола, має багато залоз. ТАК
  - 2 – Між пальцями передніх кінцівок є плавальні перетинки. НІ
  - 3 – Земноводні мають лише 1 шийний хребець.
ТАК
  - 4 – у ротовій порожнині є зуби. НІ
  - 5 – травна система закінчується клоакою. ТАК
  - 6 – Органами дихання дорослої жаби є зябра. НІ
  - 7 – Пуголовка дихає зябрами. ТАК
  - 8 – У дорослої жаби одне коло кровообігу. НІ
  - 9 – Жаби – теплокровні істоти. НІ
  - 10 – Головний мозок жаби складається із п'яти відділів. ТАК
- Відповіді : так або ні.

5. Вивчення нового матеріалу

Земноводні — найменш чисельний клас хребетних тварин. Він налічує близько 4 тисяч сучасних видів, які належать до трьох рядів: Безногі, Хвостаті, Безхвості.

Безхвості земноводні

Сучасна фауна безхвостих амфібій налічує близько 3,5 тисяч видів, яких об'єднують у 297 родів, 19 родин. Ці найбільш високоорганізовані земноводні поширені на всіх континентах (за винятком Антарктиди). Незважаючи на значну кількість видів, їх загальний вигляд і будова однотипні : широка голова непомітно переходить у короткий, трохи сплющений тулуб. Хвоста немає, передні кінцівки короткі, чотирипалі, без перетинок, задні кінцівки п'ятипалі, з довгими пальцями і плавальними перетинками між ними, здебільшого у два-три рази довші від передніх, що забезпечує пересування стрибками. Задні кінцівки подовжуються за рахунок додаткового скакального відділу між гомілкою та стопою. Під час приземлення удар тварин об ґрунт ослаблюють

передні кінцівки, які розставлені в боки та напівзігнуті.

Ряд	Представник	Особливості будови й життєдіяльності
Без-хвос-ті Зем-ново-дні	Гостроморда жаба	Характеризується однотонним забарвленням черева та великими плямами на вухах та часто (але не завжди) блідішою смужкою на спині. Досягає 7 см завдовжки, її голова більш витягнута, ніж у звичайної європейської жаби. Ноги частково перепончасті, задні ноги коротші, ніж у інших жаб.
	Їстівна жаба	Вид жаб дуже звичайний в Європі, розмірами від 5 до 9 см (самки) або від 6 до 11 см (самці). В Україні їстівна жаба живе на більшій частині території, проникаючи на південь у степову зону долинами великих річок. У виборі місць пробування їстівна жаба тяжіє до біотопів, типовіших для ставкової жаби — ставків, стариць річок, мілководних каналів, невеликих озер тощо.
	Ропуха звичайна	Вид поширений по всій Європі, крім Ірландії та деяких островів Середземного моря. Населяє ліси, сади, зустрічається на полях. Це найбільша ропуха, що зустрічається в Європі. Дорослі ропухи сягають 20 см. Самки більші за самців. Тіло широке і приземкувате. Очі помаранчевого кольору, зіниці горизонтальні. Шкіра грубозерниста. Забарвлення залежить від статі і віку, а також часу року, буває не тільки сірим, а й оливковим, темно-коричневим, теракотовим, піщаним.
	Часничиця звичайна	Тварини середніх розмірів, довжина тіла дорослих 40-80 мм. Тіло коренасте, голова тупа, ноги короткі. Лоб між очима випуклий. У забарвленні спинного боку тіла переважають зеленкуваті або зеленкувато-коричневі тони з темнішими симетричними ділянками-смугами уздовж світлої середньої частини спини. На спині часто є також окремі дрібні червоні крапки, черевний бік світло-сірий, найчастіше без візерунка або з окремими дрібними плямами. На задніх кінцівках доволі добре розвинені плавальні перетинки.

Без- хвос- - ті Зем- ново дні	Жаба прудка	Характеризується переважанням світло-коричневих чи буро-оливкових тонів, на межі голови й тулуба розвинена темна L-подібна пляма, є спинно-бокові складки. Починаючи від ніздрів і далі з обох боків через область очей та барабаних перетинок простягаються коричневі скроневі смуги. На задніх кінцівках зазвичай розвинені поперечні темні смуги. Черевно-одноносно світле. Барабанна перетинка велика, величиною приблизно відповідає розмірам ока. Резонатори у самців відсутні, вони відрізняються від самок дещо стрункішим тілом, і в сезон нересту в них на перших пальцях передніх кінцівок розвиваються шлюбні мозолі сіро-жовтого кольору. Задні кінцівки довші.
	Кумка червоно-че рева	завдовжки до 50 мм. Забарвлення тіла зверху світло-сіре, буре, чорне з темними чи зеленуватими плямами. Черевце червоне або оранжеве з синьо-чорними плямами. Живе на рівнинах в зоні степів, широколистяних і мішаних лісів. Населяє постійні водойми. Типові стації – болота, заболочені річки, струмки, замулені та зарослі мілководні ділянки ставків, озер, заток, стариць, канави, калюжі. Самці м'якше забарвлені мають внутрішній резонатор, і в сезон розмноження на першому та другому пальцях передніх кінцівок розвиваються шлюбні мозолі. Плавальні перетинки розвинені слабо. Забарвлення черевно-боку зазвичай представлене червоними або червоно-помаранчевими плямами неправильної форми на темному тлі.

Очеретяна ропуха	<p>Найменша з ропух фауни України. Тіло завдовжки до 80 мм. Шкіра горбиста, зверху оливково-сіра з темними плямами. Від звичайної ропухи відрізняється жовтою смужкою уздовж нижньої половини спини. Ця ропуха має відносно довгі ноги, що надає їй характерної ходи, яка відрізняється від стрибків більшості інших видів роду. Черевний бік світло-сірого або сіро-білого кольору з дрібними темними плямами, часто неправильної форми. Однією з діагностичних ознак очеретяних ропух є розвиток в них пігментації також і на горлі, на відміну від зеленої ропухи. Статевий диморфізм виявляється у дещо дрібніших розмірах самців і частково виявленою в них шпичастістю шкіри, в наявності непарного внутрішнього резонатора, розвитку шлюбних мозолів на перших двох-трьох пальцях передніх кінцівок, часто меншою контрастністю візерунка.</p>
Райка звичайна	<p>Тварини невеликих розмірів, довжина тіла статевозрілих особин звичайно до 50-60 мм. Пальці задніх кінцівок з'єднані перетинками. Шкіра на спині гладка, на черевному боці грубозерниста. У забарвленні спини найчастіше переважають однотонні яскраво-зелені кольори. Черевний бік білого або жовтуватого кольору. Забарвлення верхнього (спинного) та нижнього (черевного) звичайна боків тіла розділене двома контрастними темними смугами з жовто-білими краями, кожна з яких тягнеться по обох боках тіла від очей до пахвинної області, утворюючи тут петлю. Темні смуги є також і на морді, де вони сполучають ніздрі та верхньопередні краї очей. Статевий диморфізм виявлений слабо: самці мають непарний горловий резонатор та шлюбні мозолі на першому пальці передніх кінцівок.</p>

Значення:

- з деяких видів одержують токсини, з яких потім виготовляють ліки.
- жаби широко використовуються як лабораторні тварини.
- представники жаби їстівної широко використовуються в їжу, особливо у Франції.

Хвостаті земноводні

Сучасна фауна хвостатих амфібій налічує близько 340 видів, яких об'єднують у 54 роди, 8 родин. Голова у них непомітно переходить у видовжений тулуб, вони мають хвіст. Передні й задні кінцівки приблизно однакової довжини, у частини видів вони розвинені слабо, а у сирен задня пара зникає (редукується). Хвостаті земноводні плавають або повзають, змієподібно вигинаючи тіло і хвіст. Багато видів веде водний спосіб життя. Поширені хвостаті переважно в північній півкулі. В Австралії відсутні. В Україні поширені 5 видів хвостатих амфібій, які належать до родини Саламандрові, а саме: чотири види тритонів (звичайний, гребінчастий, карпатський і альпійський) і плямиста саламандра.

Багато хвостатих земноводних здатні до регенерації. Вони можуть відновлювати не тільки втрачений хвіст, а й інші частини тіла.

Ряд	Представник	Особливості будови та життєдіяльності
Хвостаті земноводні	Тритон альпійський	Забарвлення самців у шлюбний період дуже яскраве: на загальному чорно-бурому тлі розвиваються інтенсивно- блакитні плями. Черевце та горло помаранчевого кольору. Загальний характер забарвлення самиці в шлюбний період нагадує забарвлення самця, але вона не така яскрава, і верхній поверхні її тіла більш притаманна деяка мармуровість візерунка. По закінченні сезону розмноження забарвлення стає тьм'янішим. Окрім забарвлення, статевий диморфізм також виявляється у невеликому спинному гребені в самців (у самиць його немає). Довжина тіла разом з хвостом складає в середньому близько 80 мм у самців і 90 мм у самиць.

Хвостаті земно- водні	Саламандра плямиста	Саламандра плямиста відзначається масивною круглою головою і широким тулубом. Хвіст коротший за тіло, круглий у перерізі. Загальний розмір тіла становить 140 – 250 мм. Очі великі, опуклі, позад них розташовані виступаючі видовжені привушні залози, отруйні залози – м.іве. На передніх кінцівках 4 пальці, на задніх — 5. Плавальних перетинок немає. Тіло сегментоване 10-12 костальними борознами, які є і на хвості. Довжина тіла (разом з хвостом) самців карпатської популяції в середньому складає близько 155 мм, самиць — 164 мм.
	Гребінчас- тий тритон	Висота гребеня може досягати 1,5 см, в районі основи хвоста гребінь має яскраво виражений перешийок. Частина гребеня має яскраво виражені зубці, хвостова частина гребеня, що залишилася, рівніша. Поза шлюбним сезоном гребінь у самців малопомітний. Самці гребінчастого тритона досягають 18 см в довжину, розміри самок трохи менше — від 11 до 20 см максимум. Зверху і з боків гребінчасті тритони практично чорні. У нижній частині боки тритона покриті дрібними білими крапками, помітнішими у самців в період розмноження. Самки забарвлені скромно, їх забарвлення світліше, гребінь відсутній. На спинці у самки помітна жовта подовжня лінія. Черевце гребінчастого тритона жовте або оранжеве, покрите крупними чорними плямами, візерунок індивідуальний для кожного тритона. Шкіра груба, шорстка, на черевці гладка. Гребінчасті тритони здатні видавати тихі звуки — скрип, писк, глухий свист.

	Тритон карпатський	Довжина тіла з хвостом у самців карпатського тритона близько 74 мм, самиць — 83 мм. Тіло у поперечному розрізі квадратно-округле, поверхня шкіри на водному етапі життя гладка, на суші — дрібнозерниста. Забарвлення доволі мінливе, але частіше у ньому наявні жовтувато-оливкові та коричнево-оранжеві тони (самиці дещо світліші), уздовж спини проходить світла смуга, на боках тіла темні плями та крапки, черевце жовте або однотонно-помаранчеве до червоного, без плям. У шлюбний період у самців забарвлення верхньої частини хвоста темніше, на нижній частині ясно-блакитна смуга.
--	--------------------	--

Цікаві представники хвостатих земноводних – **протеї та сирени**. Протеї трапляються у підземних водоймах Балкан. Як і в більшості мешканців підземних водойм, покриви протею позбавлені пігменту, а очі сховані під шкірою. Протягом усього життя він зберігає зовнішні зябра. Довжина тіла становить близько 30 см. Сирени живуть у болотах Північної Америки. У них теж протягом усього життя зберігаються зябра, передні кінцівки недорозвинені, задні відсутні, очі зтягнені шкірою. Довжина тіла сягає 70 см.

Значення: деякі види вживаються у їжу, деякі використовуються як лабораторні тварини.

Безногі земноводні

До ряду безногих належить 165 видів, яких об'єднують у 33 роди і 4 родини. Безногі нагадують великих червів або змії: кінцівок і хвоста не мають, клоака відкривається на кінці тіла, шкірні залози виділяють їдкий слиз. Поширені безногі земноводні у вологих тропіках Африки, Азії, Америки. Більшість видів веде підземний спосіб життя. В Україні безногих земноводних немає. Великого практичного **значення** не мають.

Ряд	Представник	Особливості будови і життєдіяльності
Безногі земноводні	Рінатрема	Шкіра гладенька і часто забарвлена в матовий темний колір. Очі покриті тонким шаром шкіри, через що можуть розрізняти тільки світло і темряву. Сприйнята світу відбувається з допомогою нюху і двох дотикових органів, розташованих між носом і очима.

	Кільчаста черв'яга	Червоподібне тіло, у багатьох видів з перетяжками. Кінцівки відсутні, очі рудиментарні. Запліднення внутрішнє. Веде рийний спосіб життя.
--	--------------------	--

Безногі земноводні — ряд хребетних тварин класу земноводних. Це найменший ряд земноводних: він налічує лише близько 170 видів. У безногих земноводних немає кінцівок, а хвіст сильно редукований. Клоака знаходиться на задньому кінці тіла, що зовні часто нагадує передній. Дрібних безногих земноводних (розміром до 10 см) можна легко сплутати з дощовим черв'яком у той час як великі види (розміром від 1 до 1,5 м) нагадують швидше змії.

Шкіра безногих земноводних гладенька і часто забарвлена в матовий темний колір. Деякі види мають кольорові смужки або плями на боках. Через вапняну луску, що міститься в шкірі, а також через зрощені черепні кістки, безногих земноводних раніше відносили до вимерлих панцирних амфібій. Однак сьогодні ці морфологічні особливості вважають вторинними пристосуваннями. На щелепах на піднебінні майже немає зубів.

Очі безногих земноводних покриті тонким шаром шкіри, через що вони можуть розрізняти лише світло і темряву. Сприйняття навколишнього світу відбувається головним чином за допомогою нюху і двох дотикових органів, розташованих між носом і очима. Вібрації землі також грають роль при орієнтації. Дихання здійснюється за допомогою правої легені (ліва легеня, як правило, редукована). Як і в інших земноводних, дихання також частково здійснюється через шкіру і слизові оболонки рота.

До Червоної книги України занесено тритона карпатського та

альпійського, саламандру плямисту, ропуху очеретяну, жабу прудку.

Значення земноводних у природі та житті людини

1. Земноводні є ланками в ланцюгах живлення, так як живляться різними безхребетними тваринами, а також самі є кормовою базою для інших тварин (риби, птахи, змії, хутрові звірі).

2. Зменшують чисельність шкідливих безхребетних у лісах, садах, на полях, городах, луках.

3. Земноводні, які живуть біля водойм (жаби, кумки, тритони), поїдають шкідників рибного господарства (плавунців, водолюбів, водяних скорпіонів) і кровосисних комах (комарів, мошок). Наприклад, джерелянки в значній кількості споживають личинок комарів (близько 50 %). Величезну кількість личинок комарів споживають тритони. Дорослих комарів інтенсивно винищують цьогорічні тритони, квакші, ропухи і жаби.

4. Їжа для людини. Земноводних споживають у багатьох країнах світу. До них, наприклад, належать: наші озерна, ставкова і трав'яна жаби, індійська тигрова жаба, жаба-бик, жаба-голіаф, п'ятипалий свистун, а з хвостатих земноводних — велетенські саламандри.

Ставкова жаба відома в Західній Європі під назвою їстівна. На жабу-голіаф полюють як на справжню дичину, використовуючи лук і стріли. Існують спеціальні ферми з розведення окремих видів саламандр і жаб. Вартість м'яса жаб утричі вища, ніж риби.

Страви із жаб прикрашають меню престижних ресторанів Франції, Швейцарії, Бельгії, Італії.

5. У народній медицині Китаю та Японії здавна використовували сибірську жабу. Особливо цінили китайці «жир жаби» — розбухлі яйцепроводи. Японці готували із жаб препарати для лікування пухлин. Отруту ропах у східній медицині використовували в разі кровотеч, виразок. Робили з неї ліки для лікування хвороб серця. Про лікувальні властивості отрути ропах знали і в інших країнах. Аргентинців вона рятувала від зубного болю, але передозування отрути призводить до трагічних наслідків. Наприкінці ХІХ ст. європейські медики, роблячи операції на органах зору, замінювали нею відомий знеболювальний кокаїн. З отрути ропах виготовляють ліки, що впливають на роботу серця та органів дихання.

6. Отруйні виділення шкіри жаб-дереволазів використовують як анальгетики; рекомендують пацієнтам після інфаркту міокарда.

7. Тубільці Центральної та Південної Америки змащують жаб'ячою отрутою наконечники стріл для полювання.

8. Протягом багатьох століть жаби були і зараз є експериментальними тваринами для зоологів, анатомів, фізіологів, лікарів, фармакологів. Саме досліди на жабах допомогли Л. Гальвані та А. Вольту довести наявність в організмі — у м'язах і нервах — електричного струму, І. М. Сеченову — обґрунтувати рефлекторну теорію.

Важливість відкриттів настільки значна, що у світі навіть споруджено пам'ятники жабам. Один із них стоїть у Парижі перед будинком Пастерівського інституту, а другий — у Токіо. Вони споруджені медиками, які проводять на жабах чимало експериментів. Значна частина медичних знань отримана в дослідках на жабах, невибагливих, терпеливих, живучих істотах.

З іншого боку, земноводні завдають шкоди рибному господарству, поїдаючи ікру та мальків риб.

Земноводні можуть бути переносниками небезпечного захворювання — туляремії. Є проміжними хазяями червів-паразитів.

Земноводні є кормом для деяких тварин, у тому числі хутрових та інших звірів, птахів і навіть риб. Для норки та чорного тхора земноводні становлять третину раціону, а для єнотоподібного собаки — до 65%. Земноводними (дорослими і пуголовками) живляться журавлі, лелеки, качки та інші корисні птахи. Деякі промислові риби (сом, щука, окунь) поїдають жаб, особливо, коли ті зимують у водоймах.

Отже, земноводні є важливою ланкою в природних ланцюгах живлення, вони відіграють значну роль у різних біогеоценозах і взагалі в біосфері.

Чисельність земноводних як примітивних наземних хребетних залежить також від різних абіотичних факторів середовища. Ці тварини вразливі до забруднення навколишнього середовища, зокрема гостро реагують на отрутохімікати. Міжнародна наукова громадськість занепокоєна долею деяких

видів земноводних, а тому до третього тому Червоної книги МСОП занесено 37 рідкісних або тих, що перебувають під загрозою знищення, видів земноводних.

Рослини — комахи — жаби — змії — хижі птахи.

Вилучення якоїсь однієї ланки з цього ланцюга порушує рівновагу в природі, а це призводить до масового розмноження комах-шкідників та інших негативних наслідків.

Відгадати чайнворд «Земноводні»

1. Представник безногих земноводних, для якого характерне живородіння (черв 'яга).
2. Представник хвостатих земноводних із яскравим забарвленням: чорне з жовтими плямами; шкірні залози виділяють отруйну речовину (саламандра).
3. Жаба-велетень, що живе в Африці (голіаф).
4. Личинка амбістоми (аксолотль – мексиканська саламандра).
5. Корисні тварини. Шкіра цих земноводних горбкувата, містить отруйні залози (ропуха).
6. Акліматизована жаба з Південної Америки на Ямаїку (ага).
7. Місто в Європі, де поставлений пам'ятник жабам (Париж).

Чайнворд «Земноводні»

1. Рибоподібна личинка жаби. 9 букв
2. Складова частина плечового поясу. 7 букв
3. Складова частина жіночої статевої системи. 6 букв
4. Найтонша кровоносна судина. 7 букв
5. Отвір, яким починається травна система. 3 букви
6. Представник хвостатих земноводних. 6 букв
7. Отвори, якими повітря надходить у тіло жаби. 6 букв
8. Інша назва яєць жаби. 4 букви
9. Інша назва земноводної тварини. 7 букв

Відповіді: 1. Пуголовок. 2. Ключиця. 3. Яєчник. 4. Капіляр. 5. Рот. 6. Тритон. 7. Ніздрі. 8. Ікра. 9. Амфібія.

Група «Екологи»

За спостереженням вчених одна трав'яна жаба з'їдає за добу приблизно 7

шкідливих комах. Скільки комах з'їсть жаба за 6 місяців активного життя?
(1260 комах)

Які земноводні є рідкісними в Україні?

Скласти прислів'я і приказки за умови, що на одних картках є початок, а на інших — закінчення.

Аби озеро, а знайдеться жаба, що буде квакати,

Де ті жаби дінуться, як болото висохне?

Дмись жабо, не дмись, а волом не будеш,

Кожна жаба своє болото хвалить.

Коваль коня кує, а жаба і собі ногу підставляє,

Роздайся море, жаба лізе.

Забрати зайве слово:

Тритон, ропуха, квакша, піпа.

Бічна лінія, легені, гола шкіра, трикамерне серце.

Шкірне дихання, гола шкіра, зябра, ропуха.

6. Узагальнення, систематизація і контроль знань і вмінь учнів.

Питання до учнів:

- 1 – Стисла характеристика Хвостатих земноводних.
- 2 – Стисла характеристика Безхвостих земноводних.
- 3 – Перечислите розглянутих представників.
- 4 – Яке значення мають земноводні в житті людини.
- 5 – Чи потрібна охорона земноводних.

3. Домашнє завдання §39.

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника
Факультет природничих наук

Конспект уроку з біології на тему:

**Особливості ембріонального розвитку людини.
Ембріотехнології.**

Виконала:
Студентка групи
СОБ-1м
Романець І. М.
Перевірив:
Вчитель біології
Лицур Ю. М.

Тема: Особливості ембріонального розвитку людини. Ембріотехнології.

Мета: вивчити особливості ембріонального розвитку людини; дослідити згубний вплив алкоголю та нікотину на розвиток плоду; ознайомитися з методами діагностики вагітності та вад розвитку дитини.

Завдання:

Ключові терміни: ембріотехнології, контрацепція, кріобіологія.

Обладнання та матеріали: таблиці, малюнки, робочі зошити, підручники.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. Організаційний етап.

II. Актуалізація опорних знань та вмінь учнів.

A) Індивідуальне завдання (за вибором вчителя).

Б) Фронтальне опитування.

1. Дати визначення: гістогенез, органогенез.
2. Як утворюється нервова трубка хордових тварин?
3. Явище ембріональної індукції? Навести приклад.
4. Явище вторинної індукції?
5. Особливості ембріогенезу вищих рослин?

III. Вивчення нового матеріалу.

Етапи ембріогенезу людини

В ембріогенезі людини виділяють три послідовні періоди: початковий, зародковий і плодовий.

Початковий період триває перший тиждень ембріонального розвитку. Перший мітотичний поділ зиготи закінчується приблизно через 30 годин після запліднення. Через три доби формується купка з 12-16 прилеглих один до одного бластомерів - **морула**. Бластомери забезпечують обмін речовин між зародком і материнським організмом. Починаючи з четвертої доби після запліднення виникає бластоциста.

Зародковий період триває від початку другого і до закінчення восьмого тижня вагітності. У цей час ембріон живиться залозистими клітинами стінки матки. На початку другого тижня розпочинається гастрюляція, на третьому — розвиток осьових органів (хорда, нервова трубка) і мозку. На восьмому тижні завершуються основні стадії гістогенезу та органогенезу.

Плодовий період починається з дев'ятого тижня вагітності та завершується народженням. Зародок на цій стадії називається **плодом**. У цей

час плід посилено росте і живиться за допомогою плаценти. Після з'єднання зі слизовою оболонкою матки клітини зародка диференціюються. Частина з них утворює оболонки, які здійснюють живлення і захист плода, що формується.

Одна з оболонок має багато виростів - ворсинок, які глибоко врастають у стінку матки. З цієї оболонки утворюється особливий орган - плацента, через яку зародок отримує від материнського організму поживні речовини, кисень і віддає в нього продукти розчеплення та вуглекислий газ. Крім того, плацента захищає плід від проникнення токсичних речовин і більшості хвороботворних мікроорганізмів. Однак через плаценту можуть потрапити деякі віруси (ВІЛ, збудники сифілісу, різні види гельмінтів).

Зародок з'єднаний з плацентою пупковим канатиком, всередині якого проходять дві пупкові артерії та пупкова вена, які закінчуються системою кровоносних капілярів. Капіляри плаценти тісно сполучені з капілярами матки. Кров матері не змішується з кров'ю плода ні в плаценті ні в будь-якому іншому місці. Надходження поживних речовин та кисню проходить через одношарові стінки капілярів.

Етапи формування частин тіла плоду

Місяць	Частини тіла, що формуються
Кінець 2-го	Довжина плоду - 20-25 мм, формуються повіки, ніс, губи, очні западини, кінцівки, розпрямляється спина.
Кінець 3-го	Розвиваються пальці, довжина плоду становить 6-9 см, маса - 40 г.
Кінець 4-го	Довжина плоду становить 16-20 см, маса - 120 г.
5-ий.	Плід починає рухатись

6-7-ий	Довжина плоду - 40 см, маса - 1000 г.
9-ий	Остаточно формуються пропорції плоду, голова вкривається волоссям.

Після появи новонародженої дитини пупковий канатик перерізають. В крові дитини швидко нагромаджується вуглекислий газ, який збуджує дихальний центр. Збудження, що виникло в дихальному центрі, передається до дихальної мускулатури і спричинює перший вдих.

Критичні періоди розвитку зародка

Зародок людини найбільш чутливий до негативних впливів на 7- 8-му днях ембріогенезу, коли він занурюється у слизову стінку матки (перший критичний період). Другий критичний період - час розвитку плаценти (3-10-й тиждень).

Методи діагностування вад розвитку

Для безпосереднього дослідження плоду часто застосовують ультразвукові хвилі (УЗД). Таким способом можна встановити положення плоду, його масу, виявити порушення його розвитку.

У крові матері за допомогою імунобіологічних досліджень визначають кількість та види антитіл, вміст гормонів, ферментів, цукрів.

Штучне запліднення

Штучне запліднення застосовують у разі безпліддя одного чи обох батьків. Для цього використовують власну сперму чоловіка; якщо сперматозоїди нежиттєздатні, то використовують сперму донора.

Складніше виконати запліднення яйцеклітини поза організмом жінки. Для цього вилучають з матки яйцеклітини, які певний час зберігають живими в ембріологічних лабораторіях. Сперму чоловіка або донора вносять у середовище з яйцеклітинами або сперматозоїд вводять безпосередньо у яйцеклітину.

Після запліднення зародки кілька діб культивують на поживних середовищах, після чого повертають до матки.

Контрацепція

Контрацепція - метод запобігання вагітності. Існують такі види контрацепції: механічні (презервативи, ковпачки) та хімічні(гормональні препарати, які регулюють менструальний цикл). Гормональні засоби запобігають дозріванню та виходу яйцеклітини. Слід пам'ятати, що часте вживання гормональних протизаплідних засобів може призвести до безпліддя.

Ембріотехнології

Кріобіологія - галузь біологічної науки, яка досліджує структуро-функціональні властивості біологічних систем під час впливу на них низьких температур. Ембріотехнології тісно пов'язані з генною інженерією. Серед сучасних методів широко застосовують пересадження стовбурових клітин. Їх застосовують для лікування білокрів'я, важких інфекцій, променевої хвороби.

IV. Узагальнення та систематизація знань.

Для кращого засвоєння та розуміння даного матеріалу ми переглянемо відеофільм на тему: «Запліднення. Ембріональний розвиток людини».

V. Підведення підсумків уроку.

Дана тема являється дуже актуальною та доречною в наш час, оскільки допомагає розвинути у молоді уявлення про зародження життя, навчає свідомо підходити до таких важливих речей як батьківство.

VI. Домашнє завдання.

Параграф 22.

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника
Факультет природничих наук

Конспект уроку з біології на тему:

ХАРЧУВАННЯ І НАШЕ ЗДОРОВ'Я

Виконала:
Студентка групи
СОБ-41
Романець І. М.
Перевірив:
Вчитель біології
Лицур Ю. М.

Тема уроку: Харчування і наше здоров'я.

Мета уроку: обговорити правила харчування; провести дискусію на цю тему акцентуючи увагу на зв'язках між здоров'ям і харчуванням; розвивати естетичні смаки.

Обладнання: таблиці, книжки та журнали на подану тему; набори з корисними і некорисними продуктами харчування.

Тип уроку: узагальнення й повторення вивченого матеріалу.

1. Організаційний етап.

Хід роботи.

Актуалізація опорних знань.

Чи задумувались ви для чого людина їсть? Ви відповісте: «Звичайно». Одні з вас скажуть «Щоб рости», інші - «Щоб мати силу», хтось - «Щоб не хворіти».

І всі ви маєте рацію. Адже від того, що і як ми їмо, залежить наше здоров'я, наш розвиток, наш настрій і самопочуття нам потрібно їсти, щоб жити, а не навпаки.

Най авторитетніший фахівець здорового харчування американський лікар Поль Брегг стверджував: «99 % хворих страждають від неправильного, проти природного харчування». Люди не розуміють, наскільки вони засмічують себе, вживаючи непридатну їжу, і скільки через це отруйних речовин накопичується в їхньому організмі. Секрет здоров'я і довголіття полягає в постійному очищенні організму, у вживанні чистої води і їжі.

Отже ми з вами починаємо розмову що і як «їсти на здоров'я».

а) Так чи ні?

1.1 грам білку - це 6 калорій енергії

2. Очі, шкіра, волосся, кістки, мозок і м'язи складаються з різних білків.

3. Джерелом білків є горіхи, бобові, крупи, сало.

4. Вугливоди містяться у продуктах рослинного і тваринного походження.

5. Вітаміни містяться у всіх продуктах крім рафінованих (білий цукор, білий рис, біле борошно).

6. Вугливоди можуть відкладатися в організмі про запас у вигляді глікогену та жиру.

7. Вода є складовою частиною крові, лімфи, які несуть поживні речовини до клітин.

8. При недостатності або відсутності вітаміну С виникає захворювання рахіт, у людини кровоточать ясна, випадають зуби.

9. Для забезпечення процесу кровотворення організму потрібні сполуки заліза, які містяться в яблуках, баклажанах, печінці, м'ясі, чорному хлібі і висівках.

б) Робота в групах. (Дослідницький).

1. Порахувати скільки коштує «безкоштовне» годування в школі.

2. Порахувати скільки коштує вживання їжі з магазину «Корона».

в) Кожна група приготувала по 1 запитанню суперникам: «Ти мені я тобі»

II. Ти мені - я тобі.

1. Від чого залежить харчування здорової людини?

(від віку, професії, способу життя, від місця проживання, традицій і т.д.)

2. Які ви знаєте хвороби, що виникають внаслідок неправильного харчування? (ожиріння, атеросклероз, цукровий діабет, рак, ішемічна хвороба серця та інфаркт, гіпертонічна хвороба та інсульт)

3. Які ви знаєте принципи валеологічного харчування?

I. Енергетична цінність раціону харчування, повинна відповідати енергетичним витратам організму.

II. Хімічний склад їжі повинен відповідати фізіологічним потребам організму в поживних речовинах.

III. Різноманітність продуктів харчування.

IV. Оптимальний режим харчування (регулярність надходження їжі.)

III. Що ви знаєте про піраміду валеологічного харчування?

I. група. Хлібобулочні та круп'яні вироби.

II. група. Фрукти та овочі.

III. група. Молоко та молочні продукти.

IV. група. М'ясні, рибні, яйця, птиця, гриби та зернобобові.

IV. Чи можуть продукти харчування впливати на наш настрій?:

Так. Прикладом можуть бути цукерки та печиво. Їх вживання швидко піднімає рівень енергії в організмі.

Амінокислоти - будівельні блоки білків, потрапляючи в організм, перетворюється на «нервопередавачів» або посланців до мозку. Хороші повідомлення піднімають настрій, негативні роблять нас примхливими, дратівливими. Амінокислота триптофан – піднімає настрій. «Щасливими» продуктами, багатими на триптофан, є молоко, індиче та куряче м'ясо, сир, банани, йогурт. Вітаміни також «щасливі продукти».

Цукор - сумний продукт.

V.

Група крові

Продукти їжі

Рослинні продукти

Тваринні продукти

O (I)

Продукти із зерна

Яловичина, молоко, яйця,

пшениці, картопля,

курятина.

продукти із соняшника.

А (II)	Продукти із зерна жита, горох, мак, льон.	Свинина, риба (прісноводна)
В (III)	Рис, пшоно, конопляна олія.	Баранина, м'ясо качки, козяче молоко, продукти моря.
АВ (IV)	без обмежень	

VI. Перед дієтологами завжди стояли чотири головних питання: як їсти, коли їсти, скільки їсти і що їсти.

Тест: Чи правильно ти харчуєшся?

Тест. Чи правильно ти харчуєшся?

1. Як часто протягом дня ви харчуєтесь:

- а) три рази і більше;
- б) два рази;
- в) один раз?

2. Чи часто ви снідаєте:

- а) завжди;
- б) раз в тиждень;
- в) рідко?

3. З яких страв складається ваш сніданок:

- а) з вівсяної каші і якого-небудь напою;
- б) з жареної їжі;
- в) з одного тільки напою?

4. Чи часто протягом дня ви перекушуєте в проміжках між сніданком, обідом чи вечерею:

- а) ніколи;
- б) один-два рази;
- в) три рази і більше?

5. Як часто ви споживаєте свіжі фрукти і овочі, салати:

- а) три рази на день
- б) один-два рази на день;
- в) менше, ніж 3-4 рази на тиждень?

6. Як часто ви споживаєте смажену їжу:

- а) раз на тиждень;
- б) від одного до чотирьох разів на тиждень;
- в) майже кожний день?

7. Як часто ви споживаєте торти з кремом або шоколадом:

- а) раз на тиждень;
- б) від одного до чотирьох разів на тиждень;
- в) майже кожного дня?

8. Що ви намазуєте на хліб:

- а) маргарин;
- б) масло з маргарином;
- в) тільки масло?

9. Скільки разів протягом тижня ви споживаєте рибу:

- а) більше одного разу;
- б) один-два рази;
- в) один раз і рідше?

10. Як часто ви споживаєте хліб і хлібобулочні вироби:

- а) один раз на день;
- б) від 3 до 6 разів протягом тижня;
- в) менше трьох разів протягом тижня?

11. Перед тим, як ви приступаєте до вживання м'ясних страв, ви:

- а) зрізуєте весь жир;
- б) зрізуєте частину жиру;
- в) залишаєте весь жир?

12. Скільки чашок чаю чи кави ви випиваєте протягом дня:

- а) 1-2
- б) від 3 до 5;
- в) 6 і більше?

Підрахунок балів: а)- 2; б) - 1 в) - 0

23-25 балів. Відмінна дієта. Дотримуйтесь такого харчування і далі.

18-23 бали. Добра дієта. Можна так харчуватись.

13-17 балів. Варто поліпшити дієту, а то можна захворіти.

0-13 балів. Дієта потребує значного поліпшення.

Тепер ми вже знаємо як відповісти на багато питань і можемо надати рекомендації стосовно валеологічного харчування. А також скласти правила валеологічного харчування:

1. *Приймати їжу треба з почуттям вдячності до їжі, без суперечок і злості.*

2. *Перед прийомом їжі треба відпочити хоча б протягом 10 хв, бо шлунок не зможе нормально здійснювати перетравлення.*

3. *Не можна їсти перед початком роботи, або відразу після неї, коли людина замерзла, перегрілася, в стані злості, гніву, під час гарячки, болі або при відсутності відчуття голоду.*

4. *їсти треба не поспішаючи, добре пережовуючи.*

5. *Під час вживання їжі не можна пити воду, та інші рідини.*
6. *Вибирайте страву, що відповідає потребам організму.*
7. *Вживайте в достатній кількості овочі і фрукти, надавайте перевагу рослинним жирам.*
8. *Вживати фрукти, молоко як окрему їжу.*
9. *Як холодна, так і гаряча їжа шкідлива.*
10. *Приймати їжу потрібно в одні і ті ж години.*

VII. Підведення підсумків уроку.

VIII. Домашнє завдання: Підготувати повідомлення на тему: «Харчування і наше здоров'я».

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника
Факультет природничих наук

Виховний захід
на тему:
“ЗОРЯНЕ СЯЙВО КРАЇН ЄВРОПИ.
ЄВРОКВЕСТ”

Виконала:
Студентка групи
СОБ-41
Романець І. М.
Перевірив:
Вчитель біології
Лицур Ю. М.

Зоряне сяйво країн Європи. Євроквест

Мета :

- поглибити та систематизувати знання учнів про країни Євросоюзу;
- сприяти використанню комп'ютерних технологій під час підготовки позакласних заходів;
- розвивати творчі здібності учнів;
- виховувати почуття гордості за свою країну - Україну;
- формувати національну свідомість, відчуття належності до рідної землі, народу.

Форма проведення : вікторина

Обладнання: святково оформлена зала, прапорці країн Євросоюзу, мультимедійна презентація, карта Європи.

Вислови: - “ Культура - особлива форма людського життя” / **Мірче Еліаде** /

- “Народ такий, яка його культура” / **Гарун Агауарський** /

Українець

Гостей дорогих ми вітаємо щиро.

Стрічаємо з хлібом, любов'ю і миром.

Українка

Гостей дорогих ми раді вітати,

Бо на щирі слова наші гості багаті

Українець

Прийміть цей хліб святий На знак пошани нашої.

Українка

Ласкаво просимо до нашої школи.

I **ведучий** Доброго дня, шановні гості, учні, вчителі! ”Моя любов до Вітчизни не примушує мене заплющувати очі на досягнення іноземців. Навпаки, чим більш намагаюся збагатити мою країну скарбами, здобутими не з її надр ”, - так сказав Вольтер, і ми не можемо не погодитися з цією думкою. Щоб рухатися вперед, потрібно не лише любити Батьківщину, а й знати та поважати своїх сусідів. А ще - вивчати їхній досвід розбудови громадянського суспільства.

II **ведучий** Українська молодь - за європейських вектор розвитку інтеграції держави. Бо наш народ із його культурною спадщиною, гуманістичною ментальністю достойний зайняти в Європі гідне місце. Ми живемо в унісон з

Європою, мислимо по-європейськи, у нас спільні ідеали. Тепер би ще діяти як європейці: послідовно, наполегливо та виважено, впроваджувати європейські стандарти життя, творити Європу у власній державі.

I ведучий Сьогодні весь світ дивиться на нашу країну, сподіваючись, що високі стандарти духу реалізуються в конкретні справи, які піднімуть вагу та значення її у світі. Шановні друзі, ми раді вас вітати у цьому залі та пропонуємо вам пригодницьку подорож деякими країнами Європи, в якому візьмуть участь країни Євросоюзу. Шановні учасники! Сьогодні ви будете з нашою допомогою відкривати країни ЄС.

II ведучий Сьогодні ми з вами будемо подорожувати по країнах Європейського союзу, дізнаємося багато цікавого і покажемо, на що ми здатні, наскільки добре знаємо європейські країни, особливості перебування в Євросоюзі, історію створення Євросоюзу.

Виконується танець «Віденський вальс»

I ведучий. Ми підготували запитання про європейські країни і будемо задавати їх Вам шановні гості. Ваше завдання - дати якнайбільшу кількість правильних відповідей.

Запитання (ІКТ)

- Яку країну називають батьківщиною Діда Мороза? (Лапландію.)
- Автомобіль, на емблемі якого зображений лев. (Пежо.)
- У якій країні встановлено світовий рекорд швидкості потяга?(Франції.)
- Яка держава є світовим лідером виноробства? (Італія.)
- Яка країна є резиденцією Папи Римського? (Ватикан.)
- Яка країна є батьківщиною письменників Вільяма Шекспіра, Чарльза Діккенса, Роберта Бернса? (Велика Британія.)
- Які країни з'єднують тунель через протоку Ла-Манш? (Великобританію та Францію.)
- Національний поет, який жив у першій половині XIX ст. й активно виступав за незалежність Польщі. (Адам Міцкевич.)
- Скільки золотих зірок на прапорі Європи? (12.)
- Який музичний твір став Гімном Європи? ("Ода радості" з 9-ї симфонії Л. Бетховена.)
- Яка європейська країна славиться виробництвом годинників? (Швейцарія.)
- У басейні якої річки розташовані Румунія, Україна, Болгарія, Угорщина? (Дунаю.)
- У якій центральноєвропейській країні найбільша українська діаспора? (Польщі.)

- Унікальний природний заповідник, розташований на вододілі Західного Бугу, Німану і Прип'яті називається...(Біловезька Пуща.)
- Столиця європейської держави, через яку протікає річка Вісла. (Варшава.)

І ведучий. А зараз ми надамо слово представникам країн.

Хлопець

Єднає нас, людей, планета,
Яка у Всесвіті одна,
І той, хто близько чи далеко,
Тобі мов брат або сестра.

Дівчина

Нам разом на землі цій жити,
Любить і мріять, будувать, творить,
Щоб зберегти її, ми мусим щось робити,
Ми мусим діяти - не тільки говорити.

Хлопець

Що можу я? Один - мізерно мало,
Так разом - сила чимала.
Від кожного залежить, щоб не стала
Вже завтра іншою земля.

Дівчина

Куточків різних на землі багато
Європа серед них - найкраща над усім,
Бо саме тут нас народила мати!

Дівчина і хлопець (разом)

Європа - наш великий спільний дім!

Хлопець. Сухі рядки в енциклопедії повідомляють нам про площу Європи, населення, місце розташування...

Дівчина. Що ти! Європа - це багаторічна історія, досвід, політичні, духовні традиції європейських народів.

Хлопець. От би познайомитися, а ще краще побувати десь.

Дівчина. Так у чому справа?! Сідаймо на потяг і помчимо до наших сусідів. Дивись: там якийсь фестиваль.

Представниця Польщі.

Польща - країна в центральній Європі, одна з великих європейських держав. Столиця Польщі - Варшава - місто традицій і сучасності. Польща багата

пам'ятниками архітектури, національними стравами, культурою, музикою, художньою керамікою, тканинами та склом. Усі пам'ятають польське прислів'я: «Пийте, їжте й ослабте свій пасок». Поляки - гостинні люди і пригощають усіх, «чим хата багата».

Виконується пісня «Соколи»

Запитання ІКТ

1. У якій частині Європи розміщена країна? (У Центральній Європі.)
2. Яке море омиває береги Польщі? (Балтійське.)
3. Як називається католицький собор? (Костьол.)

Хлопець. Мені сподобалося. А ще кудись можемо помандрувати?

Дівчина. Ось - авто. Сідай і помчимо до Угорщини.

Представник Угорщини

Є на світі країна Живописна, музична,
Там Бетховен і Шуберт,
Гейде, Брамс симпатичний.
Іштман винайшов машину,
А Уріні - сірники,
Оскард Ашбот - вертоліт,
А Флоріан - футболіст,
Кальман Імре - композитор,
Картес Імре - літератор.
Це - Угорщина, країна,
Де людей таких багато.
Там столиця - Будапешт,
Де музеї та палаци,
Де краса не знає меж
В королівських у палатах,
Де чудові краєвиди
І природний диво грай,
Де рибацький бастіон є,
То - чудовий, милий край!

Запитання (ІКТ)

1. Які річки є головними в Угорщині? (Дунай, Тиса.)
2. Яка валюта в цій державі? (Форинт.)
3. Як по-іншому називають угорців? (Мадяри.)

Хлопець. А тепер давай літаком полетимо. Тільки ось куди?

Дівчина. Давай на давньогрецькі олімпійські ігри!

Представниця Греції.

Вас вітає сонячна Греція. Країна, у якій «є все». Країна з багатою історичною спадщиною з виключно природною красою. Столиця цієї держави названа на честь грецької богині Афіни.

Загадкові гори, прекрасні острови, золотий пісок, чисте, блакитне море та найдавніші пам'ятки цивілізації роблять цю країну ідеальним місцем для подорожей, відпочинку та розваг. Скуштуйте наші сири, вина, дари моря. Спробуйте разом з нами пожити по-грецьки: багато спати, їсти, пити каву, милуючись морем. Відвідайте наші історичні пам'ятки.

Виконується танок «Сиртакі»

Запитання(ІКТ)

1. У якій державі та коли взяли свій початок Олімпійські ігри? (Греція, 776 р. до н.е.)
2. Назвіть ім'я творця таблиці множення. (Піфагор.)
3. Кого згадують медичні працівники, даючи клятву при вступі на роботу? (Гіппократа.)

Хлопець. Так хочеться чогось романтичного...

Дівчина. Тоді сідаймо на пароплав - і до Італії.

Представник Італії

На світі є країн багато,
Та хочемо ми розказати
Вам про Італію - країну,
Лише у цій країні, в Римі,
Є папа для усіх народів.
Тут проживають сеньйорити і сеньйори.
Південний чобіток Європи,
Там Аппенінські гори,
Середземне, Іонічне море.
Сардинія, Сицилія - острови.
Річки там - Тибр, Арно і По - чудової краси.
При красі такій природи
Живе чудовий там народ.
Красивий, сильний і співучий,

Талановитий незвичайно.
Великі Страдиварі і Гварнері –
їх скрипки виконані у дивній манері.
Відомі всім Джордано Бруно
І суд над Галілео Галілеєм,
І досліди із тиском Торрічеллі,
Дивують світ картини Рафаеля, Ботічеллі.
Мікеланджело, Да Вінчі, Аммати і Челіні,
Гра Софі Лорен і фільми Федеріко Феліні.
Лоретті голос золотий...
Здається, це земля впливає
Так благодатно на людей.
А як вони будують добре:
Колізей і Тріумфальна арка,
В Мілані - опера Ла-Скала,
У Пізі - падаюча башта,
У Римі - Пантеон.
Усе в Італії прекрасно,
Вона - країна-чемпіон!

Виконується пісня «Санта Лючія».

Запитання (ІКТ)

- У якомі місті знаходиться падаюча башта? (м. Піза.)
- Яку назву мають знамениті італійські макаронні вироби? (Спагеті.)
- Як звали ватажка гладіаторів, який під Даніель Версаче вів повстання в I ст. до н.е.? (Спартак.)

Дівчина. А тепер я пропоную помандрувати до країни світової моди.

Хлопець. Так у чому ж річ? Давай, як Незнайко, полетимо на повітряній кулі.

Дівчина. Чом би й ні! Адже кулю винайшли французи.

Представник Франції

О, Франція! Європи серце!
Ти матінка краси й вина!
І завдяки твоїм старанням
Любов у серці ожива...
Тебе обіймають Середземне море
І Атлантичний океан,
А Альпи й Піренейські гори

Навколо тебе створюють паркан.
Річки твої : Лаура, Сена, Рона,
Життя несуть на Єлисейські поля,
Ла-Манш протока й Па-Де-Кале
Єднають Францію й Британські береги.
Налічує історія твоя чимало років –
Від мушкетерів, королів та світських дам,
Що залишили нам у спадок Лувр,
Версаль, Пале-рояль і Нотр-Дам.
Сини твої прославили країну:
Ампер, Декард, Вієт і П'єр Ферма.
Подарували світу щастя не одну хвилину
Бальзак, Гюго, Мольєр і Олександр Дюма.
Твої традиції підтримали нащадки:
За тебе воював Наполеон,
Зідан у спорті, Джо Дасен - в естраді,
В кіно прославився Ален Делон.
Перлиною твоєю ж завжди буде
Те місто, що Парижем зветься і здавна,
Де тріумфальна Арка, Ейфелева вежа
Кохання, моди і краси сповна...
Республіка свободна, сильна, вільна –
Багато в ній талантів та ідей,
У світі Франція єдина
У неповторності своїй.

Демонстрація моди (ІКТ)

Запитання ІКТ

- Яке місто є міжнародним центром туризму, відоме курортами, пляжними карнавалами, фестивалями? (Ніцца.)
- Як називається вищий законодавчий орган країни? (Сенат.)
- Яке місце за площею посідає Франція в Європі? (друге.)

Хлопець. Дивись - протока Ла-Манш! Та тут ще й підводні потяги! Оце краса. Давай і ми проїдемося?

Дівчина. А це ідея! А знаєш, куди цією протокою потрапимо?

Хлопець. Ні!

Дівчина. До Великої Британії!

Представниця Великої Британії. Вівсянка, пудинг, ланч і чай, футбол,

Шекспір, Ньютон, «Бітли», Леді Ді - це все про країну непорушних традицій і сучасних поглядів на життя. Англія відрізняється неймовірною терпимістю до всього нового та трепетним відношенням до всього раніше завойованого. Можна багато говорити про всі переваги, але кожний знайде для себе те, до чого лежить душа... Адже Англія - це держава яка може зацікавити та полонити будь-кого.

Романтики із задоволенням відвідають середньовічні фортеці, замки та палаци, любителі тайнств і загадок можуть доторкнутися до найвищої споруди на землі та підзарядитися космічною енергією, географи гідно оцінять природні багатства країни, ну а історики будуть раді знайомству з місциною, де відбувалася промислова революція. Лондон, Манчестер, Лідс, Бірмінгем, Темза, Британський музей, Свято квітів, Букінгемський палац – це все Англія.

*Виконується пісня «My **Bonny to me**».*

«Yesterday»

Запитання (ІКТ)

- Які історичні області входять до Сполученого Королівства Великої Британії? (Англія, Шотландія, Уельс, Північна Ірландія.)
- Як по-іншому називають Великобританію? (Туманний Альбїон.)
- Як називається вежа з годинником у Лондоні? (Біг Бен.)
- У якому замку зберігаються коштовності англійської корони? (Замок Тауер.)

Хлопець. Додати б до всього цього адреналіну.

Дівчина. Без проблем. Тоді наш напрямок - корида – Іспанія!

Представниця Іспанії.

Іспанія - країна Південно-західної Європи. Чисельність населення 40,22 млн. осіб. За кількістю сонячних днів за рік Іспанія посідає перше місце в Європі, тому проблема води - одна з найважливіших. Це країна з багатовіковою історією, відомою літературою та мистецтвом, цікавою культурою. Унікальна традиція іспанців - це бій биків, знаменита корида. Головна особа кориди - матадор, який вбиває бика. Найвідоміший матадор, національний герой Іспанії - Хуан Антоніо Руїс. Країна славиться надзвичайними курортами, сільськими пейзажами, шедеврами національної кухні, архітектурою. Щасливої вам подорожі!

Запитання (ІКТ)

1. Як у перекладі з Філіппінської мови називається Королівство Іспанія? (Берег променів.)
2. Як називається традиційний національний турнір бою з биком? (Корида.)
3. У якому місці знаходиться морський музей - пам'ятник Колумбу, де міститься модель його корабля «Санта Марія» в натуральну величину?

(Барселона.)

II ведучий. Дякуємо представникам країн за допомогою та запрошуємо до залу.

I ведучий. А зараз ми пропонуємо вам запитання «Що ми знаємо про Євросоюз?»

Запитання(ІКТ)

- Коли святкується День Європи? Коли й ким було запроваджене це свято? (20 травня, Робертом Шуманом 9 травня 1950 р.)
- Скільки держав входить до складу Євросоюзу? (27.)
- Перелічіть головні органи ЄС і Європейських Співдружностей. (Європейська Рада, Європейська комісія, Рада ЄС, Європейський Парламент.)
- Назвіть дату виникнення Європейського Союзу. (11 листопада 1993 року, після набуття чинності Маастрихтської угоди.)
- Яка державна мова ЄС? (Офіційна мова кожної країни-члена ЄС - 21.)
- У скількох країнах запроваджена єдина валюта - євро? (У 12 із 27.)
- Коли був прийнятий План дій Україна - ЄС? (21 лютого 2005 р.)
- Які ключові сфери охоплює План дій Україна - ЄС? (Політичний діалог і реформа, торгівля, правосуддя, енергетика, транспорт, інформаційне суспільство, соціальна політика.)
- Де знаходиться штаб-квартира Ради Європи? (У місті Страсбург, Франція.)

II ведучий. Сьогодні ми подорожували, багато дізналися нового, і мені хочеться подякувати командам і всім учасникам за гру. Перш ніж надати слово журі, я б хотів звернутися до всіх із таким запитанням: Ліван ніколи не вступить в ЄС, оскільки географічно не в Європі. Україна географічно в Європі, чи має вона шанси вступити? (*Відповідь учнів.*) Отже, Україна має всі шанси вступити до ЄС.

Слово надається гостям

Українка.

В Європейськiм Союзi - могутнi країнi,

І бажає вступити в Союз Україна.

Ми - держава незламних людей,

Маємо безліч пропозицій, цікавих ідей.

Сміливо дивімося у майбуття.

Цікаве й щасливе творімо життя.

Учасники виконують пісню «Яку нас на Україні!».

ДЛЯ НОТАТОК